

ט"ו בשבט בקרן קיימת לישראל

קרן קיימת לישראל, האגף לחינוך ולנוער,
המחלקה הפדגוגית

קורא יקר,

"טו בשבט הגיע, חג לאילנות..."

כך אנו שרים שנה אחרי שנה כאשר מתקרב ראש השנה לאילנות, וממש בעת נטיעת העצים ביום החג עצמו. מילות השיר מהוות לכולנו סמל לחג אמיתי של ריח הטבע, מגע ממשי עם האדמה, על ידי אחיזה בנטע עץ והטמנתו בתוך גומה. הקשר של קרן קימת לישראל עם ט"ו בשבט ועם נטיעות ברחבי הארץ הוא קשר עמוק, המושרש היטב בתודעה הציבורית במשך עשרות שנים. כדי להעמיק קשר זה ליקטנו בחוברת זו, מידע ופעילויות אודות משמעות החג ופעולתה של הקרן הקימת לישראל ותרומתה למדינה.

בחוברת זו תמצאו מידע ומגוון פעילויות ביער ובסביבה. הפעילויות השונות המופיעות בחוברת מאפשרות מגע בלתי אמצעי עם היער, הצמח ובית גידולו, הכרת נושא העץ בתרבות היהודית ובמקורותיה והבנת תפקיד הנטיעה כמסורת בעלת משמעות חברתית ואקולוגית בחקלאות ישראל.

לסיכום ניתן לומר כי דבריו של דוד בן גוריון, בעת נטיעת יער הנשיא על שמו של חיים ויצמן, תקפים ומדגישים את משמעות החג כיום:

"מכל המעשים המבורכים שאנחנו עושים בארץ הזאת, אינני יודע אם יש מפעל פורה יותר ואשר תוצאותיו כה מועילות כנטיעת עצים. העצים מוסיפים יופי לנוף ארצנו. הם משבחים את האקלים ומוסיפים בריאות לתושבי הארץ... העץ הוא מקור של אושר חומרי במידה כזו, שלא ישווה לו שום דבר אחר. גם עצים אשר קוראים להם עצי סרק, וגם עצי מאכל, כל אחד מהם הוא מקור של כוח... צריך ללמוד כיצד לנצל כל קורטוב של חומר כזה ולכסות את כל שטחה ההררי וערבותיה של ארצנו, אשר לא יצלחו לדבר אחר, בעצים".

אנו מקווים שתעשו שימוש מועיל בחוברת שלפניכם. ותזכו ל"מורה דרך" בדרככם אל היער ואל אתרי הנטיעה.

בברכת שנת נטיעות פורייה ומוצלחת

המחלקה הפדגוגית

האגף לחינוך ונוער

קרן קימת לישראל

תוכן עניינים

ט"ו בשבט במקורות ובמסורת

- 6 ברכת הנוטעים
- 8 טו בשבט וק"ל
- 15 איך נולד חג
- 22 "ארץ ירוקה" כל מה שרצית לדעת על ייעור
- 30 האילן בראי היהדות
- 33 עצים קדושים וקשישים בישראל

הפעלות

- 39 הפעלות : גן - יסודי
- 46 ביגו קק"ל
- 48 עץ יקר שלי
- המשימה הסודית

הפעלות חטיבת ביניים

- 53 בית דין של יער
- 56 בחירות ביער
- 60 כל האמת

הפעלות חטיבה עליונה

- 71 שטחים פתוחים
- 77 מסע בחירות

חידות ומשחקים

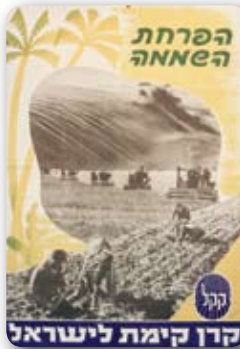
- 86 בחן את עצמך (מה אתה יודע על קק"ל)
- 116 מקורות מידע
- 120

ט"ו בשבט במקורות ובמסורת

ברכת הנוטעים

אבינו שבשמים,
בונה ציון וירושלים
ומכוון מלכות ישראל,
השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך ישראל
ואת האדמה אשר נתת לנו
כאשר נשבעת לאבותינו.
רצה ה' ארצך
והשפע עליה מטוב חסדך.
תן טל לברכה
וגשמי רצון הורד בעתם
לרוות הרי ישראל ועמקיה
ולהשקות בהם כל צמח ועץ.
ונטיעות אלה
אשר אנחנו נוטעים לפניך היום
העמק שרשיהם וגדל פארם
למען יפרחו לרצון

6

כרזת הפרחת השמחה

בתוך שאר עצי ישראל
לברכה ולתפארה.
וחזק ידי כל אחינו
העמלים בעבודת אדמת הקודש
ובהפרחת שממתה.
ברך ה' חילם
ופעל ידם תרצה.
השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך את ישראל
ואת האדמה אשר נתת לנו
כאשר נשבעת לאבותינו.

אמן.

7

ט"ו בשבט וקק"ל

היציאה אל הטבע מסמלת את זיקתנו של העם היהודי לאדמה ולמורשת החקלאית, ויוצרת הזדמנות להיכרות בלתי אמצעית עם היער, עם הצמח ובית גידולו, עם משאבי המים בסביבה ועם דילמות של שימור מול פיתוח ופיתוח בר קיימא. חג ט"ו בשבט ומנהג הנטיעות מצטייר בעיני רבים מאיתנו כמקובל מדורי דורות, ואין זה כך, המנהג הוא חדש וראשיתו ביוזמת הסופר, החוקר וההיסטוריון זאב יעבץ, שחי במושבה בזיכרון יעקב לפני מעל מאה שנה. טעמיו של יעבץ לחוג את ט"ו בשבט מעידים על יוזמתו לחג הנטיעות, **"למען חבב את הנטעים, נטעי הארץ אשר נטע ה' לאבותינו לשבוע מטובם ולהתענג מיופיים, יש לבית הספר לעשות יום טוב את היום אשר נועד מימי קדם בישראל לראש השנה לאילנות, לערוך בו במערכת, ברוב חן והדר, את העצים, הנטעים, השושנים"**.

עם ייסוד המושבות ראו מחנכי ישראל צורך לבסס את חידוש היישוב היהודי בארץ בנטיעות עצים. בשנת תרנ"ב (1892), בט"ו בשבט היחיד, שבו שהה זאב יעבץ בזכרון יעקב, יצא עם תלמידיו לנטוע עצים בזכרון יעקב ומאז נולדה מסורת חדשה בארץ ישראל, של יציאת ילדי

ישראל לנטיעות ביום זה. הסתדרות המורים וקרן קימת לישראל מיסדו מנהג זה ב-1908 ונתנו לו מימד חינוכי. על ידי כך שיתפו את הילדים, הלכה למעשה, בפיתוח הארץ ובשיפור נופה. ואולי לא במקרה קשור ט"ו בשבט ביום ייסודם של מוסדות לאומיים וציבוריים כמו האוניברסיטה העברית (1918 הונחה אבן הפינה), הטכניון בחיפה (1925 נחנך משכן הקבע בשכונת נוה שאנן) וכן יום הולדתו של בית המחוקקים הישראלי הכנסת ב-1949.

ט"ו בשבט הוא חג שמחבר אותנו בשורשים לאדמה. הסיפורים על ימיה הראשונים של ההתיישבות בארץ ישראל ממחישים לנו עד כמה שורשי החיבור בינינו לבין אדמת הארץ ועד כמה נטיעת אילנות מחזקת את הקשר שלנו אליה. מספרים שבשנת 1921 וינסטון צ'רציל ביקר בתל אביב כשר המושבות של ממשלת בריטניה. מאיר דיזנגוף, ראש העיר דאז של תל אביב, רצה להראות לאורח הנכבד את נפלאות העיר העברית הראשונה ועד כמה התערו היהודים בארצם הישנה - חדשה ע"י שתילת עצים. מכיוון שבחולות תל אביב טרם צמח אז דבר, כרתו עצי ברזל ואורן והציבו אותם במסלול הנטיעות של השר. תושבי תל אביב יצאו לקבל את פניו של צ'רציל, הדוחק

מפעלה של קרן קימת פועלה ותרומתה למדינה

קרן קימת לישראל היא הגוף המופקד על נטיעת יערות, טיפוח החורש הטבעי והקמת פארקים וחניונים לרווחת הציבור. מאז תחילתה של המאה העשרים ועד היום נטעה קרן קימת לישראל יותר מ- 800,000 דונם של יערות וחורשות נטע אדם, וטיפלה בכ- 400,000 דונם של חורש טבעי. קק"ל משקמת יערות שרופים ובוסתנים נטושים ועוסקת במניעה ובכיבוי של שרפות יער. כמו כן, קק"ל קיבלה על עצמה לטפל בשטחים ירוקים אלה ובאזורי מרעה במסגרת תכנית מתאר ארצית לשטחים הפתוחים בישראל (תמ"א 22).

בשנים האחרונות מתמקדת קק"ל יותר ויותר במפעלים הקשורים בנושאי איכות הסביבה והשטחים הפתוחים. עם הכרתה של תמ"א 22 כתכנית בעלת מעמד משפטי המייעדת שטחים לטיפול של קק"ל, הושג צעד נכבד בהכללתה של הגישה הדוגלת בפיתוח בר-קיימא בתכניות הארציות.

קרן קימת לישראל פיתחה ומפתחת ענפים רבים ביניהם תיירות ונופש ביערות, המאפשרים לציבור הרחב להגיע אל אתרי הנופש והתיירות ולממש את הפוטנציאל הגלום

היה רב ובמהומה שהתחוללה התמוטטו העצים. דיזינגוף החוויר כסיד. צ'רציל לעומת זאת פרץ בצחוק מצלצל ואמר: "מיסטר דיזנגוף, בלי שורשים זה לא יצליח" (מתוך: ספרו של אליהו הכהן "בכל זאת יש בה משהו" שירי הזמר של ת"א בהוצאת דביר).

מאז ביקורו של צ'רציל אצלנו, למדנו להכות שורשים. גם אנחנו וגם מיליוני העצים. וצ'רציל אם היה בא לבקר, לבטח היה אומר "לתפארת מדינת ישראל".

קופסת קק"ל
2008

קופסת כחולה
לילדים ארה"ב

קופסת מאנגליה
שנות ה-30

ביערות. ענף זה חשוב ומשמעותי לתפקודם החברתי של היערות כריאות ירוקות לצד מרכזים אורבניים. בנוסף פועלת קרן קימת לישראל לעצירת תהליכי מדבור ויצירת פינות צל וירק במדבר. זאת באמצעות נטיעות מגוונות של עצים המתאימים לאקלים המדברי, פיתוח שיטות לאיסוף מי נגר בלימנים, שקעים המנקזים מהמדרון מי גשם המרווים את העצים בעת הגשמים, בניית מאגרים ופיתוח פארקים בסמוך אליהם, ויישום שיטות חדשניות למחזור מים בחקלאות.

קרן קימת עוסקת בשימור הקרקע ואיכותה, מסייעת בצמצום תהליך סחיפת הקרקעות על ידי ייעור ועל ידי הקמת סכרים בערוצי הנחלים, פעולות המצמצמות את הנגר העילי הגורם לסחיפה. כמו כן, קק"ל מכשירה אדמה לחקלאות ולהתיישבות, משקמת קרקעות שהומלחו, פורצת דרכי יער ודרכים לאזורי ספר. כמו כן תורמת קק"ל גם למשק המים הלאומי, בניית סכרים לעצירת מי גשמים והחדרתם למי התהום, הקמת מאגרים לטיהור מי שופכים למניעת המשך הזיהום של מי התהום וניצולם להשקיה.

באמצעות מפעל לשיקום נחלי ישראל דואגת קק"ל לניקוז ערוצים, נטיעות ליישוב גדות הנחלים ולטיפולן כרצועות פארקים החוצות מרכזי אוכלוסייה צפופים. קרן קימת לישראל מצטיינת לא רק במאבקים, אלא בעיקר בעשייה. לא במקרה קיבלה קק"ל, אחד הגופים הוותיקים בהתיישבות במדינת ישראל את פרס ישראל. השופטים העניקו את פרס ישראל לשנת תשס"ב במלאת 100 שנים להיווסדה, וזאת על תרומותיה הנרחבות, המגוונות והייחודיות, לחברה ולמדינה: בתחומי ההתיישבות, הייעור, למען איכות הסביבה, למשק המים בישראל ולפועלה החינוכי - ציוני.

כרזת ישוב הארץ משנות ה-50

איך נולד חג?

לעם ישראל חגים רבים, עצרות וימי זיכרון. גם כמה ראשי שנים יש לו. המשנה מקנה חשיבות רבה לאילנות עד שקבעה להם שני ראשי שנים, הראשון באחד בתשרי-ראש השנה לנטיעה, והשני בט"ו בשבט - ראש השנה לאילן. ט"ו בשבט נקבע כחג הנטיעות בכדי להכות שורשים בארץ ברוח מורשת ישראל.

בתחילת ספר בראשית אנו לומדים, שראשיתה של האנושות וראשיתו של עם ישראל, בנטיעת עצים ובמצוות השמירה עליהם. כפי שמתואר בספר בראשית ב' ח': **"וַיֹּטֶעַ ה' אֱלֹהִים גֵּן בַּעֲדֵן מִקֶּדֶם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יִצֹר"**. בנוסף לכך קיימים סיפורים רבים המתייחסים לחשיבות נטיעת העצים ודוגמאות לכך פזורים במקרא, ביניהם נטיעת הכרם בתום המבול ע"י נח, נטיעת אשל ע"י אברהם בהגיעו לבאר שבע וכן בכניסתם של בני ישראל אל הארץ, מצווים הם לטעת "כל עץ מאכל" ולשמור על העצים גם בעתות פורענות.

ההתייחסות הנרחבת לעץ כערך במקרא, בתורה ובנביאים לא מציינת תאריך המסמל יום מיוחד עבורו. חג ט"ו בשבט

מאז ימיה הראשונים עסקה קרן קימת לישראל ברכישה ובהכשרה של קרקעות ובהעמדתן לרשות ההתיישבות היהודית. פעולה זו אפשרה את הקמתם של מאות יישובים ברחבי הארץ. במסגרת הפעולות של הכשרת הקרקע נטלה קק"ל חלק גם במפעלי ניקוז נרחבים ובייבוש שטחי ביצות גדולים באזורים שונים בארץ. במהלך השנים נטלה על עצמה קרן קימת לישראל את מפעל הייעור הנרחב בארץ ונטעה יותר מ- 240 מיליון עצים. קק"ל מקדישה משאבים ניכרים לפיתוח היער, לטיפולו ולשימורו, ובכך היא תורמת רבות לשיפור איכות החיים והסביבה בישראל. ביערות ובפארקים של קק"ל מבילים אלפים רבים מתושבי מדינת ישראל מדי שנה.

טד קנדי ואשתו
נוטעים ביער
עמינדב 1966

הנשיא בן-צבי
נוטע בכסלון
1953

בן-גוריון נוטע
ביער ירושלים
1958

כוונת המשנה הייתה לקבוע תאריך לוח לשנה החקלאית של פירות האילן, ולא לקביעת חג. כשם שאחד בניסן, שהוא ראש השנה למלכים אינו חג אלא תאריך, (לגבי שטרות ותעודות שבהם מונים לשנת המלך המולך), וכשם שאחד באלול, כראש השנה למעשר בהמה, אינו חג אלא תאריך לוח לגבי מעשר בהמה. בזמן המקדש העלו בני ישראל תרומות ומעשרות לכוהנים וללוויים. התרומות ומעשרות היו מעין מס שחויבו בו ועל כן היה צורך לקבוע מתי מתחילה ומסתיימת שנת המס. הגמרא מלמדת אותנו שתאריך זה נבחר משום היותו היום הממוצע שבו מתחילים לעלות באילן מי השנה החדשה. ר' זעירא אומר בתלמוד הירושלמי: **"עד כאן הן (האילנות) חיינ ממי השנה שעברה, מכאן ואילך הן חיינ ממי השנה הבאה"** (ראש השנה פ"א ה"ב).

אולם מאידך גיסא, אין ספק שהאמונה העממית ראתה ביום חמישה עשר בשבט לא רק תאריך חקלאי הלכתי לעניין מעשרות, אלא גם יום הדין לאילנות. כשם שאחד בתשרי הוא לא רק ראש השנה לשנים אלא יום הדין לבני האדם, ולא רק בימים שבהם ישבו בני ישראל על אדמתם,

אינו מוזכר מפורש במקרא ואינו מופיע כמועד בלוח השנה העברי. המקור העתיק ביותר העומד לרשותנו לגבי מוצאו של ט"ו בשבט כתאריך בלבד ועדיין לא כחג הוא-המשנה הראשונה במסכת ראש השנה: "ארבעת ראשי שנים הם: באחד בניסן - ראש השנה למלכים ולרגלים, באחד אלול - ראש השנה למעשר בהמה.... באחד בתשרי - ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות, לנטיעה ולירקות, באחד בשבט ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי. בית הלל אומרים "בחמישה עשר בו" וההלכה כבית הלל, שחמישה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילן"

(ראש השנה פ"א מ"א).

ט"ו בשבט בהרי ירושלים 1960

אלא אפילו לאחר שנכבשה ארץ ישראל ונשאר בה כפרים יהודיים בודדים. בעבר נהגו לחגוג את חמשה עשר בשבט, חג והיו מתפללים בו תפילות מיוחדות, תפילות לאל שישלח בשנה הזאת ברכה בפירות האילן.

בספרות התלמודית והמדרשית לא נשאר לכך זכר, אבל בשנים האחרונות נמצאו פיוטים מתקופת הגאונים שנכתבו בארץ במיוחד לתפילת שמונה עשרה של יום זה. השאלה המרכזית היא האם חג ט"ו בשבט הוא חג עתיק בישראל, וממתי התחילה המסורת בחגיגת החג? יש הטוענים שהפסוק בספר ויקרא י"ט/כ"ג: **"כי תבואו אל הארץ ונטעתם.."** מהווה מקור לחג זה ומתחיל את המסורת לכך בימים שעם ישראל התנחל בארצו. אך נהוג לשלול זאת, מאחר שהוא אינו מוזכר במקרא, כפי שתואר בחלק הראשון, ובעיקר שבני ישראל לא ידעו אימתי קיים יום כזה עד לתקופת המשנה שדנה בתאריך החג.

אולם ברור, שהמשנה מוסרת מסורת מקובלת ואינה ממציאה חגים חדשים. אם כן מן ראוי לשאול, מה מקור מסורת זו של ט"ו בשבט (או א' בשבט לפי בית שמאי?), על מה מסתמכת המשנה כשהיא מוסרת על ראש השנה

לאילן? הן בספרות המקראית והן בספרות התלמודית, לא מופיע זכר לקיום חג בשם זה. אך אין ספק, שקביעה זו של התלמוד היא מאוחרת ובאה למלא תוכן ליום שטעמו נשכח או נגזז.

לכן שואלת הגמרא: **"ראש השנה לאילן מאי טעמו"**. שאלה זו מעידה שטעמו של היום כבר לא היה ידוע בזמן התלמוד וחיפשו לו טעם מחודש. אחת התשובות שניתנו לעניין זה היא שעברו כבר רוב ימות הגשמים וזה השלב שהעץ מתחיל בפריחתו ובניצני פירותיו לשנה החדשה. לגבי מועדו של החג כראש השנה לאילן מסמל כיום פריחתו של עץ השקד.

כרזת ט"ו בשבט משנות ה-50

צמיחתו של ט"ו בשבט כחג הייתה דווקא על רקע הניתוק הפיזי של עם ישראל מארץ ישראל. היה זה חג שסימל את הגעגועים לארץ, לנופיה ולפרותיה. בכתבים שונים שנשמרו בגניזה הקהירית מימי הביניים, נזכר ט"ו בשבט כ"יום הדין" לאילנות, בדומה לראש השנה החל בתשרי. כבר במאה השש עשרה, בתחילה בקהילות אשכנז ולאחר מכן בקהילות ספרד, פשט המנהג לאכול פירות בט"ו בשבט ולספר בשבח ארץ ישראל ופירותיה כביטוי לגעגועים אליה.

לגיבושו של היום כחג עם מנהגים המיוחדים לו, אחראים חכמי הקבלה. חכמים אלו תיקנו "תיקון ליל ט"ו בשבט" ובו פרטים על סדר אכילתם של שלושים מיני פירות תוך ברכות, תפילות ולימוד. אחד המנהגים הבולטים בתיקון זה הוא סדר שתית ארבע כוסות יין בין הפרקים השונים של אכילת הפירות. צבעו של היין משתנה בהדרגה מכוס לכוס, מן הלבן אל האדום. ככל הנראה, סימל המעבר בצבע היין את המעבר מעונה לעונה, מהחורף הקר והלבן אל הקיץ האדום והחם. מאז, פשט המנהג בכל עדות ישראל ונתקבל כחג מחגי ישראל ובמקצת הקהילות אף קיבל מעמד הדומה לזה של סדר ליל פסח.

בימנו אנו, עם התחדשותו של עם ישראל בארץ ישראל הוכרז ט"ו בשבט לראשונה כחג הנטיעות, על ידי מורי ארץ ישראל, בשנת תרס"ח 1908. הם קבעו כי ט"ו בשבט, חג האילנות, הינו העיתוי המתאים לנטוע. לדידם, לא חשוב היה מה הזמן המתאים לנטיעה מבחינה בוטנית, כמו שחשוב היה לעבוד את אדמת ארץ ישראל. ראוי להזכיר, כי נטיעת אילני מאכל נשירים צריכה להתבצע בתקופת השלכת עוד לפני ט"ו בשבט.

במקורות נזכר כי "ראש השנה לנטיעה" הינו אחד בתשרי ולא חמישה עשר בשבט. סביב חג זה התווספו תכנים שונים והוא מהווה בסיס מרכזי לציונות שהפכה זאת לחג ציוני מתחדש ולרגל זאת נוסדה ה"כנסת" בט"ו בשבט תש"ט (14.02.49). במקביל החל תהליך של יציקת תכנים חדשים נוספים לחג, כמו למשל שמירה על איכות הסביבה, על החי והצומח בארץ ישראל ועל ערכי הטבע, בקיצור חג "ירוק".

כיום נהוג לחוג חג זה בבית ובקהילה בשילוב מנהגים מהעבר וחדשים. היותו של החג עממי וללא סייגים הלכתיים מחייבים, עושה אותו לחג אהוב ומקובל על כל קבוצות האוכלוסייה בישראל. זוהי ההזדמנות לעיין במקורות, לחזק את הדבק החברתי ולהרבות באהבת ישראל.

2006 - כיבוי שהפה פיער
מלחמת לבנון השניה

2006 - נזקי מלחמת
לבנון השניה

יערות נטע האדם מספקים תשתית מרכזית לפעילות של נופש ותיירות הפנים בשטחים הפתוחים בישראל. היער והעצים מונעים סחף של קרקע בעקבות גשמים ורוחות חזקים ובכך הם מפחיתים את סחיפת הקרקע מהמדרונות, ואת סתימת ערוצי הנחלים בסחף. העלים הנושרים משפרים את פוריות הקרקע. היער הוא מקום חיות למינים רבים של צמחים ובע"ח בסביבתם הטבעית. הוא מספק מזון, מסתור ותנאי אקלים שאינם קיימים כלל באזורים חשופים מעצים. העשבייה הצומחת בין העצים תורמת מזון לבע"ח. לעצים יש חשיבות כמקורות לצל ולשיפור תנאי הסובב למקנה בשטחי המרעה. ישראל היא כנראה המדינה היחידה בעולם, שבה יש בראשית המאה ה-21 יותר עצים משהיו בה בראשית המאה ה-20.

2007 - נוף היער

2006 - שיקום נזקי המלחמה

תהליך השיקום של יער בירייה

"ארץ ירוקה" -

כל מה שרצית לדעת על ייעור

במדינת ישראל הצפופה הולכים השטחים הפתוחים ואוזלים כתוצאה מלחץ כבד של פיתוח ובינוי. אחד היעדים של מדיניות היעור הוא שמירה על שטחי היער והחורש מפני אובדן, תוך כדי שמירה על איזון בין צורכי הפיתוח וצורכי השימור של המדינה. בכך ממשיכה קרן קימת לישראל במחויבותה ההיסטורית לשמירה על אדמת הלאום ולפיתוחה. היערות בישראל ממלאים תפקידים מגוונים ותורמים לסביבה ולמדינה בהיבטים רבים, כמו למשל בתחומי האקולוגיה, הכלכלה, התיירות והחברה.

כיום ברור לכל, שהשמירה על היער ועל השטחים הפתוחים ומציאת פתרונות לבילוי בחיק הטבע הם צורך קיומי של החברה. היער יוצר "ריאות ירוקות" ואזורי חיץ סביב מרכזי תעשייה ומגורים צפופים. היער קולט מזהמים ומקטין את השפעתם על הסביבה. הוא חוסם גם רעש ואבק. עצים קולטים פחמן דו חמצני, היוצרים את "אפקט החממה", ופולטים חמצן, החיוני לקיום החיים.

ליער יש לא רק משמעות נופית, אלא גם משמעות אקולוגית. מדעני קק"ל חישבו ומצאו שהעצים שניטעו בארץ סופחים מהאטמוספירה יותר מ-110 מיליוני טונות פחמן בשנה, ובכך הם מפחיתים את כמות גזי החממה ומסייעים במניעת ההתחממות הגלובלית. אגף היעור הוא חלק ממינהל הקרקע של קרן קימת לישראל. האגף מופקד על ניהולם של משאבי היער הנטוע והחורש הטבעי בישראל, נטיעת עצים, שיפור איכות הצומח והנוף והרחבת התשתית הנופשית בשטחים הפתוחים לרווחת הציבור.

פיתוח יער הוא תהליך מורכב ורב שלבים. צעד ראשון הוא איתור שטח מתאים לייעור ע"י סקר מקדים לאיסוף נתונים על גורמי הסביבה. הצעד הבא הוא מיפוי השטח והכנת זרעים של העצים שאותם ינביטו במשתלות קק"ל במשך שנה עד המעבר אל מקומות הנטיעה עם בוא החורף. הנטיעה מתבצעת בתוך גומות שנחפרות בעזרת כלי עיבוד מכניים, או בצורה ידנית (במקומות תלולים במיוחד). באזורים יובשניים משתדלים לנצל את מי הנגר של הגשמים ולאוספם בסכרונים עפר המוליכים את המים אל הגומות, ובכך משפרים את משק המים של העץ הצעיר.

שתילים של מיני עצים רחבי עלים ניטעים בתוך "שרוולי" פלסטיק התורמים לצימוח המהיר של העץ הצעיר ומגנים עליהם מפני קרינת השמש ומפני פגיעתם של בעלי חיים הניזונים מהם. במקרים מיוחדים אף מעניקים לשתילים הרכים השקיה בקיץ הראשון לחייהם. מטרת הטיפול ביער היא לאפשר את התבססותם של השתילים לאחר נטיעתם ואת התפתחותו התקינה של היער כדי שהעצים יאריכו ימים וימלאו את ייעודם. מגוון הטיפולים מתבצע במשך כל חייו היער.

בשנתיים הראשונות לחיי היער מבצעים היערנים ריסוס כימי למנוע את התפתחות העשבייה המתחרה בשתילים על המים בקרקע. מאוחר יותר הם גוזמים את הענפים התחתונים לצורך מניעת מחלות, להקטנת נזקים אפשריים של שריפות ולשיפור יכולת המעבר של אנשים בין העצים. במשך חיי היער חוזרים על פעולת הגיזום פעם נוספת. עם התבגרות היער עורכים בו דילולים תקופתיים שבמהלכה נכרתים חלק מהעצים באופן בררני. בדרך כלל כורתים את העצים החלשים יותר, או עצים המפריעים לגידולם של עצים אחרים. כך מעמידים לכל עץ שנותר מרווח מחייה

גדול יותר, דבר שתורם לבריאותו ולעוצמת גידולו.

שלמותו של היער מאוימת בסכנות רבות ביניהן אש, מזיקים ומחלות. מדי שנה פורצות בישראל כאלף שריפות יער, המכלות בממוצע כ- 5000 דונם של יער נטוע ואלפי דונם של חורש טבעי. אגף הייעור מטפל בשריפות בשיטות שונות: הסברה לציבור על סכנת האש והדרכים למניעתה, סילוק העשבייה וענפים יבשים מקרקעית היער. הקק"ל מאפשרת רעייה מבוקרת של עדרי צאן ובקר באזורים מסוימים. רעייה זו מפגינה את אחד מסוגי הדו קיום הקיימים בטבע והאפשרות לניצול רב תכליתי של היער. איתור מוקדם וכיבוי בפועל של שריפות ע"י תצפיתנים, המשקיפים על השטח בעונות היבשות, וצי של כבאיות המצויות בכל אזור יערני.

מזיקים ומחלות גורמים לפגיעה ביער, ועל כן מגלים היערנים ערנות כדי להפחית את נזקיהם. המזיקים העיקריים הם: איצריית האורן, כנימה שמתקיפה בעיקר את אורן ירושלים וגורמת למוות העצים. וטוואי התהלוכה, זחלים של פרפר הניזונים מהעלים המחטניים של אורנים ויוצרים מטרד גם לבני אדם.

עד לשלהי המאה ה-19 היו מעט נטיעות של עצי יער ומרבית העצים נשתלו לנוי בחצרות הבתים. ה"טמפלרים" הראשונים שנטעו חורשות של עצי אורן הגלעין במורדות הכרמל.

עם חידוש ההתיישבות היהודית בארץ ישראל וגלי העלייה השונים החלו נטיעות היער השיטתיות. העץ הראשון שנשתל במסגרת זו היה האיקליפטוס. מינים שונים של איקליפטוס ניטעו במושבות הוותיקות, במיוחד בחדרה, בגלל עמידותו בשטחים ביצתיים. בשנת 1904 נרכשו אדמות בן שמן וחולדה, היעור הגיע לשלב חדש. פרופ' אוטו ורבורג הציע לנטוע עצי זית, שהם נותנים פרי ומצטיינים בחיוניותם. בשנת 1908 נטעה קק"ל 12 אלף שתילי זית, שהיוו את הגרעין ליער הרצל. מסוף מלחמת העולם השנייה ועד קום המדינה נטעה קק"ל כ- 40 אלף דונם של יערות. לאחר קום

פלאש 90

פינת מרגוע ביער עמינדב

חושבים ירוק, מחשבים ירוק

למרות דאגתנו האמיתית לסביבה ולגורל כדור הארץ, איננו יכולים לוותר לגמרי על המכונית, על מכונת הכביסה ועל טיסה לחו"ל פה ושם. כדי לנקות את המצפון לאחר פעילויות כאלה, וגם למען שיפור המצב באמת, העמידה קק"ל לרשותכם מחשבון פליטת גזי חממה הפחמנוטר, הרעיון פשוט: נכנסים לאתר קק"ל (www.kkl.org.il), מזינים נתונים למחשבון (אזור מגורים, חשבון החשמל ועוד), והוא מחשב כמה גזי חממה אתם מייצרים בשנה וכמה עצים תצטרכו לנטוע, כדי לכפר על הנזק. אז לקראת ט"ו בשבט צאו עם רון בלב ואת ביד ושירו בקול גדול: "כך הולכים הפולטים..."

המדינה התרחבה פעולת הייעור בארץ.

עד שנות ה-80 ניטעו העצים בצפיפות שנעה בין 250 ל-300 עצים לדונם. העץ העיקרי היה אורן ירושלים, המצטיין בעמידות לתנאים יובשניים ולקרקות דלות. שיטה זו מגנה על שטחי קרקע נרחבים בבעלות ציבורית, שימור קרקע ועוד. שיטת נטיעות זו יצרה נוף חד גוני והגדילה את סכנת הפגיעה של מזיק כגון: כנימת אצרת האורן, בשטחים רחבים.

הנטיעה הצפופה וחוסר הטיפול היערי הביאו לדיכוי הצומח הטבעי והפחיתו מערכו של היער כתשתית לשמירת הטבע ולשמירה על מגוון מיני הצמחים ובעלי החיים שמתקיימים בו.

מאז מחצית שנות ה-80 מורידה קק"ל את צפיפות העצים בנטיעות ומעלה את מגוון העצים ביערות. כ-25 אחוזים מהשתילים הניטעים היום באזורים הזוכים לכמות משקעים שנתית ממוצעת של יותר מ-400 מ"מ גשם בשנה הם מיני עצים הגדלים בר בארץ. בנטיעות של ימנו שואפת קק"ל ליצור יערות וחורשים אופייניים וייחודים לכל אזור ואזור, בהתאם לאופיו ולתנאי בית הגידול (מסלע, קרקע, אקלים) הקיימים.

האילן בראי היהדות

הספרות היהודית שופעת באזכורים חוזרים ונישנים אודות האילן, הן בספרות המקראית והן בתלמוד ובמדרשים. לאו מפורש מזהיר על איסור כריתת עץ פרי אפילו בשעת חירום, כגון במקרה מצור, שעה שהרוחות סוערות ואינן מאפשרות להקפיד על הרגלים, נימוסים וריסון יצרים. כפי שמופיע בציטוט מספר דברים כ/כ: **"כי תיצור אל עיר ימים רבים להילחם עליה לתפשה, לא תשחית את עצה... כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. כי האדם עץ השדה..."**. לא רק נפש האדם יקרה, גם העץ ובייחוד עץ הפרי יש לחוס עליו, והטעם העיקרי הוא כי העץ מועיל לאדם בפריו, ולפיכך התיר הכתוב כריתת עץ סרק בשעת חירום.

אנו למדים שלפני שמניפים את הגרזן על האילן לצרכי מלחמה יש לחקור אם אמנם אין הוא עץ מאכל. חז"ל גם אמרו כי **"כל האילנות להנאתן של בריות נבראו"** (בראשית רבה י"ג). ולא דווקא להנאה גשמית שבאכילה בלבד. רבי יהודה אף קבע ברכה לאילנות המלבלבים. מי שיוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמלבלבים, אומר: **"ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכרא בו בריות טובות ואילנות טובים להנאות בהם בני אדם"** (בראשית רבה מ"ג).

מתוך היחס העמוק לעצים, ולעצי הפרי במיוחד, יובן כי הנטיעה היא מעשה חשוב, נכבד, בעל ערך גדול בשביל קיומו של האדם. עצם נטיעתם של אילנות מהווה סמל לדאגה לדור ההמשך, לעתיד, שכן אין העץ נותן פירות אלא לאחר שנים. חשיבות הנטיעה נלמדת מדברי ר' יוחנן בן זכאי שהיה אומר: **"אם הייתה נטיעה בתוך ידך ויאמרו לך: הרי לך המשיח - בו ונטע את הנטיעה ואחר כך צא והקבילו"**. הד החורבן בתקופתו עולה מדבריו, העם מצפה לגאולה מעול הרומאים, ועם זאת מצפה הארץ להקמת ההריסות ולהחזרת מטעי עצי הפרי לעטרתם, אחרי העזובה שהשתררה בארץ לרגל חורבן ירושלים. הארץ זקוקה לשחרור ולשיקום. אבל הנטיעה חשובה ביותר, מצווה

עץ זית

עצים קדושים וקשישים בישראל

כל מי שמטייל ברחבי הארץ מכיר עצים עתיקים, מגודלי נוף וגזע, יחידים או בקבוצות. העצים הקשישים הללו סמוכים בדרך כלל לאתר קדוש- בית תפילה, מקום פולחן, קבר שיח' או אתר קבורה מימים עברו. תושבי המקום יודעים לספר כי כל העצים הקשישים הללו מקודשים הם, ואגדות רבות נקשרו למקומות צמיחתם. רבים מהם גדולי מידות ורחבי גזע, ומתבלטים בנוף הצומח המדוכא והנמוך שמסביבם, הנתון לכרייתה ורעייה חריפים.

הכפריים שומרים על העצים העתיקים, אינם כורתים אותם ואינם רועים בהם את צאנם. האם חורשות קדושות אלה הן השרידים ליער המפואר ששלט לפנים בחבל הים- תיכוני של ארצנו? ישנם קצת יותר מ- 30 עצי בר הגדלים בחבל הים התיכוני (לדוגמא; אוג הבורסקאים, אגס סורי, אורן ירושלים, מיני עצי האלה ועוד). חלקם הקטן גדל במקומות קדושים. כמחצית מתוך העצים הגדלים בר בחבל הים תיכוני, אינם מצויים כלל באתרים המקודשים. המינים הללו הם שיחים או עצים נמוכים, אשר אינם מגיעים לגיל מופלג ולנוף נישא ומרשים כדוגמת אוג הבורסקאים, בר-זית בינוני, אשחר ארץ ישראלי והלבנה

גדולה היא והיא קודמת אפילו לקבלת פני המשיח...

פעמים רבות אנו מוצאים פגישות והתייעצויות בצלו של אילן במקרא ובתלמוד. הרבה דמויות במקורות נזכרות בהקשר לעצים מסוימים. כך אברהם אבינו אשר עליו מספר הכתוב כי נטע אשל בבאר שבע. אין ספק שהיה בנטיעת האשל משום מעשה חשוב, מפעל גדול, סמלי. אפשר היה במעשה זה משום נעיצת קנה ותקיעת יתד לשם קניית זכות, ואפשר משום חשיבותו של אילן בשטח של הנגב.

האמונה בקדושת אילנות, בייחוד אלה שתחת נופם טמונות עצמותיהם של קדושים, רווחת בין הערבים בארץ ישראל ובארצות סמוכות, והודות לה נשתמרו הרבה עצים עתיקי יומין בכל אזורי הארץ. כבר בתקופת המקרא נהגו לקבור מתים חשובים תחת אילנות ידועי שם. על אהרון הכהן נכתב כי מטה השקד שלו פרח. אזכור נוסף לאילן היה בהתגלות הראשונה של האל למשה במדבר. התגלות שהייתה מתוך הסנה הבוער.

פריחת השקד

פריחת השזיף

הרפואי. או שהם עצים נדירים גם בצומח הטבעי בישראל, כגון כליל החורש, שיזף הדוב ואולמוס שעיר.

רוב העצים הקדושים הם מינים הצומחים בארצנו באורח טבעי ואין נוהגים לשתול אותם. הם גדלים באתרים הקדושים בבתי גידול המספקים את דרישותיהם האקולוגיות. המינים הנפוצים ביותר באתרים הקדושים הם: האלון המצוי, האלה האטלנטית, האלה הארץ ישראלית, אלון התבור והחרוב המצוי. כל אלה הם עצי בר הנפוצים בחורש הים-תיכוני והבונים בו חברות צומח השולטות בנוף.

מינים נוספים המצויים באתרים קדושים אם כי שכיחותם נמוכה הם: אורן הגלעין, זית אירופי, קטלב מצוי, שיזף מצוי, שקמה ותות. גם עצי בר הגדלים בארצנו לאורך נחלים ומקווי מים, אינם מצויים באתרים הקדושים. לא נמצא אף פרט של דולב מזרחי, ערבה מחודדת ליד אתרים קדושים, וזאת על אף גודלם וצורתם המרשימה. עובדה זו מקורה כנראה ביובש השורר ברוב האתרים הקדושים- הם ממוקמים לרוב במדרונות חשופים או בראשי גבעות, ולא ליד מעיינות ומקומות לחים.

לסיכום, ניתן לומר בהכללה כי באתרים המקודשים הועדפו מיני העצים הגדולים והעתיקים ביותר, מבין עצי הבר של ארץ-ישראל. לא קודשו שיחים ועצים נמוכים שאינם יוצרים נוף יפה ושאינו להם גזע רב ממדים. מבין עצי התרבות הועדפו עצים שהיו נפוצים בבוסתנים ושיש להם נוף מרשים ומשך חיים ארוך, כדוגמת הזית, התות והשקמה.

במפה מוצגת התפוצה הגיאוגרפית של מיני העצים השכיחים ביותר באתרים הקדושים. ניתן לראות שהאלון המצוי הינו העץ הנפוץ ביותר בחורשי הכרמל, הגליל, הרי יהודה והשומרון. האלה האטלנטית היא העץ הנפוץ ביותר בחגורת הספר ואילו אלון התבור הוא העץ השכיח

בעמקי הגליל, באזור טבעון וברמות מנשה, שם הוא מאכלס יערות פארק טבעיים. (מתוך: אבי שמידע, צבי שמיר ומיכאל ויינברג 1996 "עצים קדושים וקשישים בישראל", כמעט 2000, 12 עמ' 10-15).

הפעלות

גן - יסודי

38

בינגו קק"ל

המטרות:

א. להכיר את תפקידי קק"ל ותולדותיה, באמצעות שעשועון.
ב. להשתעשע באמצעות מושגים, תפקידים ואירועים, הקשורים בקק"ל.

מהלך ההפעלה:

המנחה מחלק את הקבוצה לשישה צוותים. כל צוות מקבל לוח בינגו. בכל לוח מסומנים מילים ו/או משפטים. לרשות המנחה בנק קטעי מידע הפוכים. בכל פעם מזמין המנחה נציג של המשתתפים לבחור בקטע הקריאה הבא, והוא קורא אותם באיטיות. צוות שזיהה את סך כל המילים הרשומות בלוח הבינגו שלו, יכריז: "בינגו קרן קימת".

39

קטעי המידע

קטע א':

הקרן הקימת לישראל נוסדה בקונגרס הציוני החמישי, שבראשו עמד **בנימין זאב הרצל**, בשנת 1901. יוזם רעיון הקמת הקרן היה הפרופסור למתמטיקה **צבי הרמן שפירא**.

קטע ב':

מטרת הקרן הקימת היתה לרכוש **קרקעות** בארץ-ישראל ולהכשירן ל**התיישבות ולחקלאות**. רכישת הקרקעות ו**מפעלי הפיתוח** מומנו באמצעות כספי הקרן שנאספו מתרומות העם היהודי בכל אתר ואתר.

קטע ג':

הקופסה הכחולה, שעליה סמל מפת ארץ-ישראל ומגן דוד, הוצבה בכל מוסד ובכל בית, ויהודים תרמו איש כנדבת ליבו.

קטע ד':

כדי להגדיל את התרומות הפיקה קק"ל בולים מיוחדים. הראשון בהם נקרא **בול ציון**. הבולים הודבקו על **תעודות, חוזים ומסמכים**. ותרומת **כספים** זו הועברה למפעלי קק"ל.

קטע ה':

ואכן, קק"ל החלה במאבקה ל**הפרחת השממה**: הוכשרו קרקעות, **יובשו ביצות, נפרצו דרכים** בהר ובבקעה, ואזורים שוממים, שבהם שלטה הקדחת, הפכו לנקודות פורחות.

קטע ו':

תחילה עסקה קק"ל ברכישת קרקעות בחבלי הארץ השונים: **כפר חיטים, חולדה, בן שמן, עמק הירדן**. הרכישה הגדולה ביותר נעשתה על ידי **יהושוע חנקין** בשנת 1910. בשנה זו נרכשו אדמות עמק יזרעאל. העמק, שהיה מכוסה ביצות, הפך היום ל**אסם התבואה** של ישראל.

קטע ז':

בתקופת "המאורעות" נטלה קק"ל חלק פעיל בהקמת התשתית ל**יישובי חומה ומגדל**. התפקיד האופייני ביותר לקק"ל היום הוא תפקיד הייעור וכיבוש השממה.

קטע ח':

היער הראשון של קק"ל, **יער הרצל**, ניטע בשנת 1908 בבן שמן, מאז ניטעו עשרות יערות ובהם מיליוני עצים.

קטע ט':

היום מתמקדות פעולות הייעור ב**נטיעות חדשות**, טיפוח יערות ותיקים, **פריצת דרכי יער חדשות** והכנת מליוני

לוחות משחק "בינגו"

נגב צחיח	הפרחת השממה	מפעלי פיתוח	בן שמן
ספרי הבר מצווה	חזיון תעתועים	גולה	מליוני עצים

קדחת	תרומות	התיישבות	תעודות
חבל יתיר	נפרצו דרכים	1901	עמק הירדן

שתילים במשתלות קק"ל. הקרן הקימת לישראל הקימה בשנים האחרונות מאות פארקים של **נופש פעיל** בכל חלקי הארץ.

קטע י':

גם נושא ההתיישבות זוכה למלוא תשומת הלב: **מיצפים בגליל**, כפרי תעשייה, פיתוח חבלים חדשים להתיישבות ולייעור, ביניהם: **פתחת שלום** בנגב המערבי, **חבל יתיר** בהרי חברון.

קטע יא':

קק"ל ממשיכה במלוא המרץ כבר שנים בהכשרת קרקע וייעור בכל אזורי הארץ, מי שטייל בעבר בנגב הצחיח והשומם **בערבה**, יגלה להפתעתו אזורי פארקים מלבליים ויישובים פורחים.

קטע יב':

זה לא **חזיון תעתועים**. אין **זו אגדה**. זו קרן קימת שלי, שלך ושל אחינו בגולה, של כולנו.

קטע יג':

באמצעות התרומות, הקופסה הכחולה, **בולים**, **ספרי ילדים**, **ספרי הבר מצווה**, **ספרי הזהב**, **ספרי כבוד** ונטיעת חורשות, מצליחה הקרן הקימת במשימתה הגדולה, ומפעל כיבוש השממה הפך למציאות בכל אתר ואתר בארץ ישראל.

מִי־צִפִּים בְּגִלִּיל	יְהוֹשֻׁעַ חֲנָקִין	כִּפְרֵי תַעֲשִׂיָּה	יַעַר הַרְצֵל
1901	הַתִּישְׁבוֹת	קִדְחַת	בֶּן שֶׁמֶן

קִרְקַעוֹת	חֶבֶל יִתִּיר	חֲזִיזִין תַּעֲתוּעִים	חוֹזִים
כִּסְפִּים	אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל	מִשְׁתַּלּוֹת קִק"ל	אֶסֶם תְּבוּאָה

צִבִּי הַרְמֵן שְׁפִירָא	אֵין זֹו אֲגָדָה	חֹמָה וּמַגְדֵּל	בּוֹל צִיּוֹן
מִלְיוֹנֵי עֲצִים	נוֹפֵשׁ פַּעִיל	תְּרוֹמוֹת	סְפָרִי יֻלְדִים

בּוֹלִים	פֶּתַחַת שְׁלוֹם	צִבִּי הַרְמֵן שְׁפִירָא	יַעַר הַרְצֵל
מִגֵּן דּוֹד	כִּפּוּר חִיטִּים	עֶרְבָה	סְפָרִי זֶהָב

עץ יקר שלי

מטרות הפעילות: לגלות את מקומות החיבור של הילד לעץ. להעשיר את הילד בידע על חשיבות העץ לאדם, לחי ולסביבה.

סוג הפעילות: פעילות משולבת

קבוצת הגיל: גן

זמן: בהתאמה לגיל הילדים

מקום: חוף ו/או פנים

עזרים: תמונות של עצים בישראל, אצטרובלים, עלים וענפים, פירות להכנת סלט.

מהלך הפעילות: ישיבה קבוצתית במעגל כאשר התמונות והעזרים פזורים במרכז. כל ילד מתבקש לבחור תמונה או חפץ ולספר מדוע בחר בו, בשיחה עם הילדים אפשר להעלות לדיון שאלות: מדוע העץ חשוב לנו. איך היה נראה העולם ללא עצים. אילו מתנות נותן העץ לאדם וכדו'.

מומלץ לסכם את הדיון בהקראה מתוך ה"עץ הנדיב" ובשאלה מה אנחנו בני האדם נותנים לעץ. (נוטעים, עוד עצים, שמארחים בעלי חיים שלהם זקוק העץ בהפצת זרעיו, מספקים לעץ דישון, מים, אדמה טובה, מספקים לו הגנה על ידי חקיקת חוקים ואף מפיצים את זרעיו כאשר אנו אוכלים

ומשחקים בפרותיו).

משחק: תופסת עצים, אסור לתפוס את מי שנוגע בעץ, או אסור לתפוס את מי שנעמד ואומר שם של עץ.

משחק: כמה ילדים יכולים לחבק עץ?

יצירה:

1. הדבקה של חתיכות ענפים ואצטרובלים על בסיס קרטון.
2. תדפיסי עלים - טובלים עלים במעט צבעי גועש ומשתמשים בהם כחותמת על נייר.
3. מובייל מהטבע - כל ילד מקבל 3 חתיכות קטנות של ענף, שאותן הוא צובע, ואליהן הוא קושר אצטרובלים. יש לקשור את המבנה בצורה מאוזנת ליצירת מובייל.

ט"ו בשבט באשתאול 2008

המשימה הסודית

מטרות הפעילות: להכיר לילדים את הסביבה הקרובה. לפתח יכולת התבוננות במגוון שהעניק לנו הטבע.

סוג הפעילות: פעילות חקר

קבוצת הגיל: יסודי צעיר

זמן: 45 דקות

מקום: בסביבה הקרובה לבית הספר או בפארק, יער.

עזרים: מעטפות, כרטיסיות משימה, כלי כתיבה, דפים. מומלץ להביא מגדירי עצים עם תמונות.

סל מונחים: עץ פרי, סרק, עץ נשיר/ירוק עד. משפחה, בית גידול. תיאור הפרחים. עונת הפריחה, צורת העלים, צורת הפרי, עונת הבשלת הפירות.

יש להכין כרטיסיות משימה על פי מספר הקבוצות שנרצה ליצור, את הכרטיסיות רצוי להכניס למעטפה.

א. מספרים לילדים שהם נבחרו על ידי הקק"ל לקיים סקר על הצומח בסביבת בית הספר, יער, או חורשה. הסקר חשוב לאיסוף מידע לשם שמירה וטיפול העצים הקיימים.

ב. נחלקים לקבוצות, לכל קבוצה מחלקים מעטפה ובה משימה, כל קבוצה צריכה למלא את המשימה בזמן קצוב,

ולאחר מכן לחזור לנקודת המפגש.

ג. בנקודת המפגש, כל קבוצה בתורה מציגה את התוצרים של המשימה שביצעה, אך לא מגלה מה היתה המשימה הסודית. שאר המשתתפים צריכים לנחש.

המשימות:

אספו והביאו ארבעה עלים מסוגים שונים בעלי צורות שונות.

ארבע עדויות לעונת השנה שבה מתקיימת הפעילות

ארבעה ענפים שעליהם יותר מעלה אחד

ארבעה פירות של צמחים

ארבע עדויות לנוכחות האדם במקום.

הערה: יש לאסוף את התוצרים מהמצוי בשטח, בלי לקטוף או לפגוע בצומח ובעצים הקיימים בשטח.

משימה נוספת: הכנת תעודת זהות לעץ.

ראשית כל תלמיד יכין תעודת זהות לעצמו, ואחר כך לעץ. בדרך זו ניתן לעודד הזדהות מצדם של הילדים עם העץ ויחס חיובי כלפיו. תעודת הזהות תכלול פרטים אישיים כגון: שם תיאור פיזי, מקום מגורים, גיל משוער, ארץ מוצא (צבר, או מהגר), פרטים משפחתיים (שם משפחה, תכונות ורגישויות) (למשל העץ נוטה להתקרחות בעונת הסתיו- לעצים נשירים/מתפתח מהר- לעץ האורן הצומח מהר כלפי האור/מועד פריחה וכדו'), ניתן להיעזר במגדירי הצמחים והעצים.

תעודת זהות - עץ

שם:

תיאור פיזי:

מקום מגורים:

גיל משוער:

ארץ מוצא (צבר, או מהגר):

שם משפחה:

תכונות ורגישויות:

תעודת הזהות שלי

שם:

תיאור פיזי:

מקום מגורים:

גיל משוער:

ארץ מוצא:

שם משפחה:

תכונות ורגישויות:

בית דין של יער

המטרות:

- א.** להרחיב את הידע בנושא חשיבות העץ לאדם
- ב.** לקיים דיון מעמיק בכיתה בהקשר לדילמות יומיומיות הקשורות לפגיעה בעצים.

סוג הפעילות: דיון באמצעות משפט

קבוצת הגיל: חטיבת ביניים תיכון

זמן: שיעור עד שניים

מקום: כיתה

סל מונחים: עצי פרי, סרק, נוף וצל. העץ ומחזור החמצן, שיפור האקלים. צמצום זיהום האוויר, הפחתת אפקט החממה, דישון הקרקע, עצירת סחף, העץ והחי, שימושי העץ: למזון, לבניין, למלאכה, להסקה, לנייר, לחבלים, לתעשיית התרופות, לגומי ועוד.

הפעלות חטיבת ביניים

מהלך הפעילות: הפעילות דורשת איסוף חומר ולימוד מקדים של הנושא על ידי המורה/המדריך והתלמידים. אפשר להקדים לפעילות שיעור הכנה, פעילות לימוד משחקית או איסוף חומרים של התלמידים בבית.

שלבי הפעילות: לפניכם רשימה של תלונות העוסקות בפגיעה אפשרית של האדם בעץ. תפקידכם לקיים הליך תקין של משפט. להוציא לפוגעים כתב אישום, להעמידם למשפט מול חבר שופטים. זהות התובעים תיקבע בהתאם לסוג המשפט. הנתבע זכאי לייצוג הולם של סניגור מטעמו. ניתן לזמן עדים מומחים למשפט.

בסיום הדיון המשפטי ייקבע פסק הדין.

רשימת התלונות העומדות למשפט:

א. השכן מתלונן כי הוא סובל מהעץ שמסתיר לו את אור השמש. הוא לקח מסור וכרת יותר ממחצית העץ.

ב. קבלן בונה בניין בשכונה וכורת עצים שלדעתו "אינם באופנה", הוא מבטיח לטעת עצים אחרים "יוקרתיים" יותר.

ג. העירייה מתכננת להרוס חורשה במרכז העיר לטובת פרויקט בנייה גדול.

ד. תכנית לסלילת כביש בין-אזורי חדש, מאיימת על שטחי היערות ההולכים ומתמעטים, ישנן גם תכניות חלופיות.

ה. החלטתם להתגייס למאבק כנגד כריתת עצים ביערות. אתם פונים לבית הדין הבינלאומי נגד החברות והמדינות האחראיות לכריתת העצים באופן שיטתי.

בחן את התסריט למשפט

אפשרות א': הכיתה בוחרת תלונה אחת הנוגעת לה ביותר ועוסקת בה בצורה יסודית.

אפשרות ב': הקבוצה נחלקת לקבוצות פעילות שונות. כל קבוצה מקבלת על עצמה הגשה של תלונה שונה.

א. הצוותים נחלקים לצוות סנגוריה ולצוות קטגוריה. נקבע הרכב שופטים, שגם עליו להתכונן היטב לדיון.

ב. לכל צוות ניתן זמן להכין את כתבי ההגנה והתביעה. נקבעים עורכי הדין ורשימת "עדים מומחים" לזימון.

ג. לפני המשפט, המדריך מגדיר מראש כמה זמן ניתן לכל צד לשם פרישת טענותיו.

חשוב לנהל את המשפט בצורה מכובדת ורצינית, כדי למנוע זלזול בנושאים העומדים לדיון. בסיום פרק הצגת הטענות השופטים פורשים לדיון בחומר המשפטי וחוזרים כדי להקריא את פסק הדין.

רמת ההכנה לדיון תקבע את רמת הדיון.

בחירות ביער

מטרות הפעילות:

- א. לעודד למידה עצמית בנושא עצי ארץ התנ"ך
- ב. להכיר מגוון עצים ותכונותיהם השונות
- ג. להבין ולהעריך את החשיבות שבמגוון.

סוג הפעילות: הרצת מערכת בחירות

קבוצת הגיל: יסודי, חטיבה ותיכון

זמן: הפעילות יכולה להתפרס על שניים עד שלושה שיעורים

מקום: כיתה או חוץ

עזרים: כלי כתיבה, טושים ובריסטולים. ערכת עצים בארץ התנ"ך. (ניתן לרכוש במשרדי קק"ל ברחבי הארץ)

סל מונחים: עצי פרי, סרק, נוף וצל. העץ ומחזור החמצן, שיפור האקלים. צמצום זיהום האוויר, הפחתת אפקט החממה, דישון הקרקע, עצירת סחף, העץ והחי, שימושי העץ: למזון, לבניין, למלאכה, להסקה, לנייר, לחבלים, לתעשיית התרופות, לגומי ועוד.

מהלך הפעילות:

מחלקים את הכיתה לקבוצות פעילות ומקצים לכל קבוצה מרחב לפעילות ולדיון. מחלקים לכל קבוצה את העזרים הדרושים להרצת מערכת הבחירות.

פעילות הכנה:

א. נותנים רקע לפעילות: ביער מסוים החליטו העצים שהם רוצים להיות אחראים לגורלם. יש הרבה עניינים חשובים שיש לדאוג להם ביער, בעיית הזבל ומטרד הרעש של המטיילים, מחלות שתוקפות את העצים. שרפות שפורצות מעת לעת ובעיות נוספות. הוחלט לבחור בדרך דמוקרטית, מועצת עצים מייצגת. כל עץ שמעוניין יכול להקים מפלגה או להצטרף למפלגה קיימת ולשכנע את יתר העצים ביער שזו המפלגה ברוכת הכשרונות ביותר.

ב. על כל קבוצה לגבש "נבחרת בחירות" הכוללת מספר עצים ראויים. המפלגה המוצלחת ביותר מגבשת נבחרת עצים עם מגוון גדול של תכונות, למשל: עצים שיכולים לתרום פרי לחיות היער ולמבקרים: עצים שהענפים שלהם משמשים לבנייה: עצים שמייצגים ערכים (ברוח התנ"ך) או שהם בעלי מסורת משפחתית.

ג. לאחר גיבוש הנבחרת, ייבחרו את העץ המוביל, "ראש המפלגה" וסגנו. כמו כן, ייקבעו שם מייצג למפלגה ומצע בחירות. במצע הבחירות יש להדגיש את מטרות הייסוד של המפלגה, כגון: סיוע לאוכלוסיות חלשות של עצים ובעלי חיים, עידוד תיירות פנים ליער, שיפור חזות היער.

ד. בסיום שלב הלמידה וההכנות, הילדים מחברים מערכת בחירות ממשית, הכוללת: כרזת פרסום, זמריר (גינגל) ותשדיר בחירות.

פעילות בחירות

הילדים עוברים בין מערכות הבחירות השונות ומתרשמים מהם.

כל קבוצה מציגה, בתורה, את מערכת הבחירות שלה: המועמדים המובילים, המצע, הזמריר ותשדיר הבחירות. הפעילות מסתיימת בבחירות ממשיות שמתקיימות בכיתה- כל ילד משלשל פתק לקלפי שבו הוא רושם את שם המפלגה שבחר.

לסיכום ממולץ להדגיש את החשיבות שבמגוון, מה אנחנו מקבלים מהעצים ומה אנחנו נותנים לעצים בחזרה.

כל האמת

סוג הפעילות: תחרות חידות בין קבוצות

קבוצת הגיל: רב גילאי

זמן: 45 דקות

מקום: חוץ או פנים

עזרים: רשימת החידות למורה, דפי מידע, תצלומים, לוח כיתה, דפי נייר וטושים.

מהלך הפעילות:

הכנה: מציירים את לוח המשחק על לוח הכיתה. לוח של 3x3 או 5x5 משבצות. מחלקים את הכיתה לשתי קבוצות מתחרות. מכינים כמות זהה של דפי מידע על העצים לכל קבוצה.

שלבי הפעילות

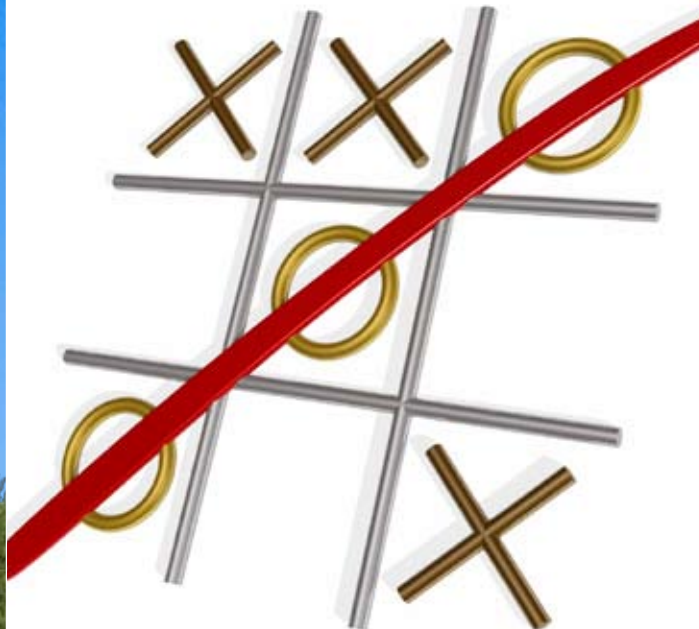
מסבירים את מהלך המשחק: המורה/מדריך מקריא שתי הגדרות לכל עץ. האחת נכונה והשניה שגויה, כל קבוצה בתורה צריכה להחליט (ע"י התייעצות) מהי התשובה הנכונה ולהודיע על כך. אם הקבוצה צדקה, היא רשאית לבחור היכן לצייר את הסימן שלה על הלוח. אם הקבוצה טעתה, התור עובר לקבוצה השנייה.

מתחילים בשאלה משווה הפתוחה לשתי הקבוצות. הקבוצה שנותנת תשובה מלאה ומנומקת יותר היא זו

שפותחת במשחק.

מהלך הסימון על הלוח: משחקים את המשחק X/O מטרת כל קבוצה ליצור רצף של טור, שורה או אלכסון.

דוגמא ללוח משחק "כל האמת"

שאלות למשחק כל האמת

אלון תבור

אמת: אני מתחדש לאחר כריתה, פרותי אשר מורכבים מבלוט וספלול, אהובים על חיות היער: עורבנים, חזירים ובקר. ואלה עוזרים להפצתם.

שקר: אני ירוק עד וחזק במיוחד. הפרי שלי נתון בקליפה קשה בעלת קשקשים גדולים. חזיר הבר הוא מפיץ הזרעים העיקרי שלי.

זית אירופי

אמת: אני מאריך חיים, מגדלים אותי בארץ כבר אלפי שנים. לפעמים הגזע שלי חלול ועליו מעין יבלות (גרופיות). הפרי שלי עם הזמן משנה את צבעו מירוק לשחור.

שקר: אני קשיש ובעל גזע מפותל. הקטיפ שלי נעשה באופן ידני או ממוכן. מרבים אותי בעיקר מזרעים. ההבדל בין זן הבר לזן התרבותי מתבטא בעיקר בטעם של הפרי (מר או מתוק) .

אורן ירושלים

אמת: אני עץ ייעור חשוב בעולם וגם בארץ ישראל. צומח מהר משום שאיפתי להגיע אל האור וזהו גם מקור שמי. איני מתחדש לאחר שריפה.

שקר: אני העץ הנטוע החשוב ביותר בישראל, מגדלים אותי משום צמיחתי המהירה וכן בזכות זרעיי (צנוברים) אשר משמשים למזון ולרפואה.

ארז הלבנון

אמת: אני בן משפחת האורניים: גבוה ומיוחד, גדל בארץ רק כעץ נטוע במעט יערות ביניהם: ביריה וירושלים. אני מוזכר בתנ"ך כעץ מיובא למטרת בניית בית המקדש.

שקר: אני אמנם עץ עתיק, אבל נפוץ גם היום. בעיקר מוצאים אותי בהרים הגבוהים. ענפיי הפרוסים לצדדים מזכירים צורה של גגות רעפים.

פיקוס השקמה

אמת: אני עץ רחב גזע ומרשים. נמצא בשלכת בארץ ישראל מכיוון שקר כאן יותר מאשר בסודן. הפרי שלי נקרא "פגה" ואני עדיין מחכה לחברה טובה ששמה "צרעה".

שקר: בתקופת התנ"ך הביאה אותי מסודן למלך שלמה מלכת שבא. מאז משמש אני בבנייה אבל לא רק. את הפרי שלי כאן מאוד אוהבים, הוא מתוק, טעים וורוד מבפנים.

אלה ארץ ישראלית

אמת: אלמלא פגעו בי האדם והצאן, יכולתי להיות עץ גדול. לקראת בוא החורף אני הופכת כתומה, בחורף עומדת עירומה, מקור שמי הוא תנכ"י ומעיד על תפארת עברי.

שקר: אני ירוקה כל השנה ורק צבע הפירות שלי משתנה לפי העונה, מירוק לאדום ואחר כך לסגול. דומה אני לאחותי התאומה, רק צורת העפץ אותי מסגירה.

אשל הפרקים

אמת: אני עץ ממוצא אפריקאי, אוהב את הנגב והמדבר. פרחיי הקנים מפתיעים דווקא בחודשי הקיץ החמים. השתמשו בי כעץ ייעור באזורי המצפים בנגב.

שקר: אני צומח מהר ומסתדר כמעט בכל מקום בעולם. מעדיף קרקעות מלוחות על פני אחרות וליד שורשי צומחות לן פטריות המיקוריזה שעליי סומכות.

רימון מצוי

אמת: צורת פירותיי מיוחדת מאוד. אמנים עיטרו וקישטו בדמותי את בית המקדש, מטבעות ועוד אוצרות פרוטי טובים להכנת יין משובח ולהפקת צבע.

שקר: אני ירוק עד וגם דוקרני. בפרי שלי תרי"ג גרעינים. אני מתרבה רק מייחורים. אוכלים אותי מיובש או טרי.

תמר מצוי

אמת: עליי ענקים. את הפרי שלי 'גודדים'. בטבע יש הרבה זכרים ונקבות מסוגי, אך במטעים תמצאו בעיקר נקבות בשל הפרי.

שקר: יש לי גזע צר וגבוה, על כן העלים שלי נקראים "לולב". אני מתרבה בעיקר מזרעים, גם במטעים, ומגיע לגילאים מופלגים.

שיטה סלילנית

אמת: אני עץ מדברי וגם קוצני. שימשתי את בני ישראל לבניית המשכן והמזבח. סיפקתי את מירב הצרכים במדבר ולכן נחשבתי לבעל ערך רב.

שקר: אני עץ קוצני שנותן קצת צל במדבר החם. את הפרי הכדורי שלי אוכלים כולם. הבדווים משתמשים בו להסקה ולבניין.

גפן

אמת: אני סמל וברכה לפוריות, פריחה ושגשוג. אחד משבעת המינים, חזק במיצים. מצויד בקנוקנות ואם אתם ברכב נוהגים תהיו איתי מאוד זהירים.

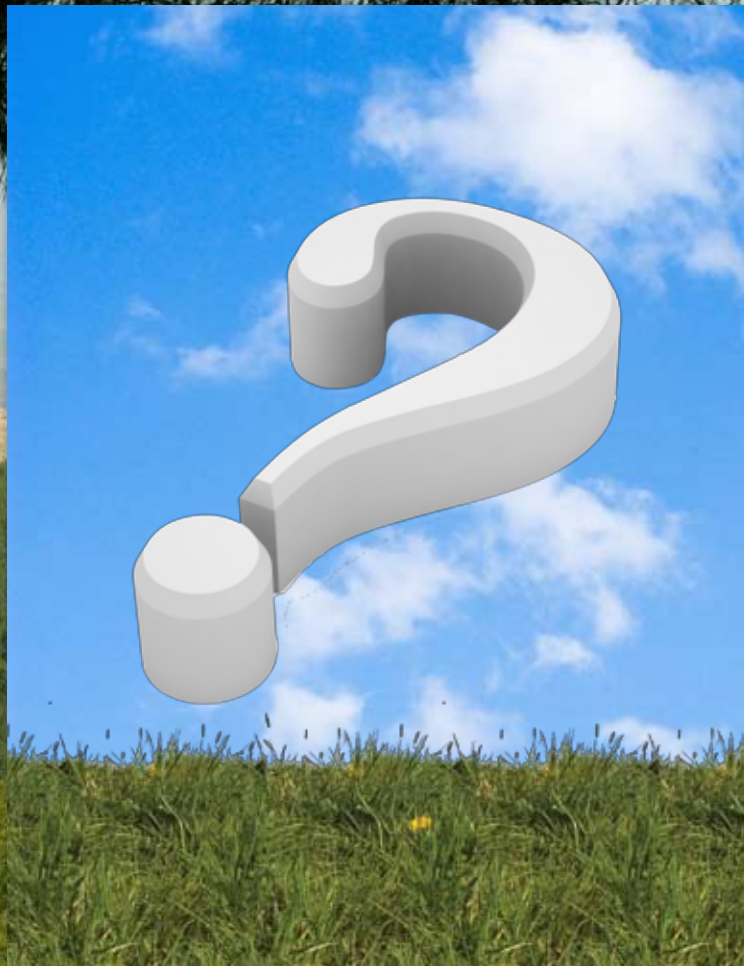
שקר: אמנם לא נכללתי בשבעת המינים, אבל על תוצרי הפרי שלי אתם מברכים בשבתות וחגים. פרותי מסודרים על הענף בקבוצות צפופות הנקראות אשכולות.

שקד מצוי

אמת: קודם אני מצמיח פרחים ורק אחר כך את העלים. אני מסמל את בוא האביב, אוכלים את הזרע שלי בדרך כלל שהוא מתוק. למרות שבמרבית עצי הבר טעמי הוא מר.

שקר: לפרי שלי גלעין וקליפה. שניהם אכילים ומזינים וגם משמשים להכנת שוקולדים ומרציפנים. לפרחיי יש ריח נעים וצבע שמושך חרקים.

פיקוס התאנה

אמת: אני עץ משבעת המינים. למרות שבחורף אני עצמי עומד בשלכת, שימשתי כסות (לבוש) לשני אנשים מאוד מוכרים, הפרי שלי הוא "פגה" המורכב ממאות פרחים. **שקר:** אני ידוע בשל יופיי הרב, ולעלים שלי צורה של כף יד. השרף שאני מפריש עשוי לגרום לפציעה. הפרי שלי יבש ועל כן לא מתאים לאכילה.

תפוח

אמת: אני עץ פרי נשיר בן למשפחת הוורדניים. חובב קור ולכן תמצאוני בחרמון ובגליל העליון. **שקר:** אני עץ פרי ירוק עד משבעת המינים. שייך למשפחת הוורדניים. לפרחיי צבע וורדרד-לבן וריח נעים. הפרי מושך אליו חרקים.

הפעילות

חטיבה עליונה

70

שטחים פתוחים לאן? לכרות או לא לכרות?

סוג הפעילות: משחק תפקידים העוסק בשמירה על שטחים פתוחים באזורים בנויים. הפעילות מוצגת כדילמה ומעלה את הבעיות והצרכים של גופים שונים לאותו שטח נתון.

מטרת הפעילות: חשיפת החניכים לערכי טבע ונוף אדם ותרומת קק"ל בתחום שימור מול פיתוח וחשיבותם של השטחים הירוקים לסביבה ופיתוחם תוך התחשבות בצורכי העתיד.

1. הכרת הצרכים של המדינה בכלל ושל היישוב המתפתח בפרט.

2. הכרת חשיבותם של השטחים הפתוחים.

3. תרגול ולימוד החניך בהערכת אזור מגוריו וניהול דיון בונה.

גיל: חטיבה צעירה (ה-ו) ועד חטיבת ביניים

סל מונחים: שטחים פתוחים, פיתוח בר קיימא, צרכי הסביבה, חשיבות העץ והיער.

עזרים: כרטיסי פעילות, תלבושות.

מסגרת זמן: שיעור עד שניים.

מקום הפעילות: חוץ או פנים, עדיפות למקום הצופה על בנית שכונה חדשה בישוב/ מפגע בנוף ועוד.

71

רגע משמעותי: הצגת הדילמה ע"י חלוקה לקבוצות המייצגות נציגים בעלי צרכים שונים מעצימה את הקשיים בשימור השטחים הפתוחים ומעלה את הצורך בפיתוח האזור ובכך המסר מופנם ומודגש בצורה בולטת ומשמעותית עבור החניך. החוויה המשמעותית עבור החניך באה לידי ביטוי בהכרת כוחו לשנות ולהשפיע. המשחק מדגים את העימותים והדיונים הצפויים בחיי היום יום.

סיכום: סיכום הפעילות מתקיים בדיון בו כל קבוצה מעלה את הנימוקים מדוע השטח מיועד עבורה ומנסה לשכנע את חברי הקבוצה לתת לה את השטח. המורה/מדריך מציג את החלופות הקיימות ומדגיש בפני החניכים שלטבע אין פה וגם לו יש צרכים ולכן תפקידנו להגן ולשמור על הקיים.

מהלך הפעילות: המורה / המדריך מציג את סיפור האירוע ומציג את הדילמה:

האם לכרות יער לטובת הרחבת יישוב / שכונה?

סוג ההפעלה: משחק תפקידים

הכנות לפעילות: הכנת הכרטיסיות וחלוקתם לקבוצות. מומלץ להוסיף חומר הקיים בנושא ההסברה שיוכל

לסייע לקבוצות השונות בהצגת הדברים.
אופן הפעילות: הכיתה נחלקת לקבוצות. כל קבוצה מקבלת כרטיס עמדה (המפורט בהמשך) ועליה לנסח נימוקים. במהלך העבודה בקבוצות המדריך עובר בין הקבוצות ומסייע להם להיערך להצגת הנימוקים. לאחר 10 - 15 דקות של עבודה קבוצתית, מתכנסים חזרה במליאה. נציג מכל קבוצה מציג את הנימוקים. המורה/מדריך רושם את כל הנימוקים על הלוח ומתקיים דיון. התלמידים רשאים להוסיף נימוקים. אין לפסול או לבקר, אלא רק להוסיף! הצוות החינוכי ישמש כ"מגשרים" ויסייע לחניכים להגיע לעמדה מוסכמת או לחלופות ולציין את "מחירן".

בסיכום: המדריך לא מגיע להחלטה אחידה אלא מציג את הרעיונות / החלופות העולות בפיתוח בר קיימא וניצול המשאבים הקיימים.

הוראות ונהלים: הצגת הדילמה צריכה להתנהל בצורה מסודרת ומנוהלת ע"י המדריך שידאג לעורר את הקבוצות בכדי להקשות על הקבוצה בקבלת השטח כמו כן יש לקבוע כללים מדויקים להתנהלות הדיון והדרך הרצויה להצגת הנתונים.

תוכן ההפעלה:

סיפור האירוע: (אפשר לבחור ביישוב כפרי או בשכונה ביישוב עירוני). ביישוב "צפירי השחר", הטובל בירק, מתכננים הרחבה לצורך קליטת משפחות צעירות וחדשות. אם לא יתווספו ילדים חדשים לבית הספר הקטן שביישוב, ייווצר לחץ לסגור אותו ולאחדו עם יישוב סמוך / שכונה סמוכה. הקרקע שעליה מתוכננים המבנים לצורך ההרחבה משמשת ריאה ירוקה. העצים הנטועים בחורשה ליוו את היישוב מראשיתו. על השטח הזה קיימים גם מגרשי משחקים וספורט, המשמשים הן את ילדי בית הספר והגנים והן את התושבים לפנאי ולנופש. עליכם להגיע להחלטה - האם לכרות את החורשה או לא?

נציגים יקרים שלום!

לקראת הדיון בקבוצה עליכם לנתח את עמדתכם ולגבשה בהתאם לתפקידכם אותו אתם מייצגים. לפניכם רשימת שאלות לדיון קבוצתי לפני ההתכנסות במליאה.

את מי אתם מייצגים: בררו ונסחו את מי אתם מייצגים ומה תפקידכם?

נסחו כמה נימוקים לעמדתכם ביחס לשינוי המתוכנן בפיתוח השטח?

בצעו סימולציה: מה יכולות להיות התגובות על עמדתכם. משחק סימולציה זה יסייע בידיכם לנסח נכון ומדויק יותר את עמדתכם.

חשבו על סיסמא (סלוגן) שילווה את מסע השכנוע שלכם. זכרו: משפט קצר שהוא קולע הוא פוגע ונשאר לעד.

בחרו נציג להצגת עמדתכם ובדקו שהוא שולט במסרים. **בהצלחה**

להלן הכרטיסים השונים:

כרטיס המתיישבים-מייסדים

עלינו להגדיל את היישוב. לא נוכל להישאר קטנים; היישוב מזדקן.

כרטיס נציג קרן קימת לישראל

היער היה פה לפנינו. תנו כבוד לטבע. ניתן לבנות רחוק יותר בלי לפגוע בקיים

כרטיס מנהלת בית הספר

חייבים לבנות. אין מספיק תלמידים ולכן אין תקצוב לספרייה ולמחשבים

כרטיס הספורטאים

בניה פירושה בטון ואספלט - אל תפגעו לנו במתקנים ואפשרויות האימונים

הערה: הנימוקים המופיעים על הכרטיסים הם לדוגמא בלבד. על התלמידים לקיים דיון סביב הסוגיה ולנסח את הנימוקים לפי ההנחיות בדף הצגת עמדה.

מסע בחירות

סוג הפעילות: מסע הבחירות לכנסת קק"ל למען הסביבה **רציונאל:** חשיפת החניך למשמעויות חג ט"ו בשבט, חג הנטיעות, ע"י היכרות עם שלושה צבעים: חום - אדמה, כחול - מים, ירוק - נטיעת עצים והכרות עם פעילותה של קרן קימת לישראל בדגש על חשיבות הנושאים הסביבתיים.

מטרות התוכנית:

1. הכרות החניך עם פעילותה של קק"ל בדגש על הצבעים כחול, ירוק וחום.
2. העלאת המודעות של החניך לחשיבות הנושאים הסביבתיים.
3. הכרות החניך עם משמעותיו השונות של חג ט"ו בשבט.
4. לימוד חוויתי המחבר את החניך לנושאים שימור מול פיתוח, ייעור, התיישבות ועוד.

גיל: חטיבת ביינים עליונה

מקום מומלץ לפעילות: בכיתה, בחצר או בחניון קק"ל **מהלך הפעילות:** לחלק את הכיתה לקבוצות, כל קבוצה מקבלת מכתב וכרטיס מידע על אחד ממפעלי קק"ל. ניתן להכין מסע תעמולה לבחירות, או לחלק את המשימות בנפרד כהכנה לבחירות.

לכבוד:

שלום רב!

הנדון: בחירות לכנסת קק"ל למען הסביבה

אזרח יקר, קרן קימת מאפשרת לך להיות שותף באחריות לעיצוב הסביבה שלכם. אתם מתבקשים לבחור אחד מתחומי העשייה של הקרן הקימת לישראל (כחול- מים, ירוק- יער וחום- אדמה) שלדעתכם צריכה קק"ל לקדם במסגרת טיפוח ארצנו. ובכך תיקחו חלק בקביעת המדיניות הסביבתית.

קרן קימת לישראל הוקמה בקונגרס הציוני החמישי, בשנת 1901, ומאז היא פועלת לפיתוח הארץ בשם העם היהודי כולו בארץ ובתפוצות.

הקרן עוסקת בתחומים רבים המיוצגים על ידי שלושת הצבעים:

הצבע הכחול:

הקמת מאגרי מים, שיקום נחלים, שמירה על מעיינות, טיהור מי שפכים ועוד.

הצבע החום:

רכישת קרקעות, ייבוש ביצות, סלילת דרכים, הכשרת קרקע לחקלאות וליישובים ועוד.

הצבע הירוק:

נטיעה ושימור של יערות ופארקים, חורשות וחניונים, שמירה על שטחים פתוחים ועוד.

זוהי ההזדמנות להציץ בעולם העשייה השלם והפעיל שבו קרן קימת לישראל עוסקת בחינוך לאהבת הארץ, למורשתנו ולמולדתנו. משימתכם לערוך הליך בחירות כפי שנהוג במדינה דמוקרטית: מפלגות, מסע פרסום, תעמולת בחירות, הכנת מצע, ג'ינגלים ועוד.

צאו להפנינג של בחירות!

המשימות

משימה 1: במשימה זו עליכם להציג את העקרונות של קק"ל בהתייחס לצבע אותו אתם מייצגים. חישבו מדוע על קק"ל להשקיע את מירב מאמציה בפיתוח ושימור הצבע אותו אתם מייצגים?

משימה 2: בחרו אחד מהפרויקטים של קק"ל העוסקים בצבע שלכם והכינו רשימת עקרונות העולים מתוך הפרויקט שאותו בחרתם לייצג. התייחסו לבעיה שעולה מכל נושא והפתרון שקק"ל מציעה. נסו להכין דגם או פרסום לפרויקט שיסייע לכם בבניית המצע ובתעמולה בהמשך.

משימה 3: אנחנו מתקרבים ליום הבחירות... הכינו מצע עקרונות המציג את הרעיונות המרכזיים של כל צבע ואת חשיבות המפלגה והצבע שלה. זכרו, המצע אמור לשכנע את הבוחרים לבחור במפלגתכם!

משימה 4: ועכשיו אחרי כל המסע הארוך אתם מוכנים לבניית מסע תעמולה. בחרו שם למפלגה, הכינו פוסטר עם המצע שאותו אתם מייצגים. הכינו פרסומת, ג'ינגל וסיסמא קצרה וקולעת. ותבחרו עוד אמצעי תעמולה מהרשימה הבאה: סטיקרים (מדבקות), חמשיר, שיר,

מצגת, דגל, ריקוד לוגו, פלייר, עלון ועוד. התעמולה צריכה להיות ברורה, צבעונית וקליטה. זה הזמן לתת ביטוי לדמיון וליצירתיות שלכם. יש להתייחס לפרויקטים השונים של קרן קימת לישראל במסע הפרסום. כמה טיפים לפני היציאה לדרך: ג'ינגל - שיר קצר, קליט, המפרסם מוצר כלשהוא. סיסמא טובה היא סיסמא מקורית התופסת את העין והאוזן וגם מעוררת הזדהות. כדי להגיע ו"לגעת" בקהל הבוחרים בצורה טובה ביותר שלבו פנייה לרגש, לשכל וכמובן לעיניים. השתדלו ל"חיין" ולהשתמש בחוש הומור, זכרו: קצר וקולע, ארוך וצולע!

משימה 5: יום הבחירות הגיע!
כרטיסי מידע לפי תחום (צבע) פעילות לכל קבוצה.

חום: קרקע והתיישבות

בשנת תרס"ח ניגשה ההסתדרות הציונית בזהירות רבה לביצוע הפעולות הראשונות במפעל ההתיישבותי שלה. תחילה לא נעשו אלא נסיונות להתיישבות ועיקר הדאגה היתה להכשיר פועלים עבריים בשביל העבודה החקלאית על אדמת הקרן קימת. נוסדו חוות חקלאיות אשר בהן

כחול: גאולת המים

בעיית המים העסיקה כל השנים את המוסדות המיישבים. בפתרונה של בעיה זו היו צפונות אפשרויות חשובות לגבי עתידה של ההתיישבות העברית בארץ. תנאי ראשון הכרחי להתפתחותם הרצויה של הישובים החקלאיים בארץ ועל כן הכניסה הקרן הקימת לתוך חוג פעולותיה להשבחת הקרקע גם את מפעל הספקת המים. מפעל הספקת המים כלל מים לצרכי שתיה וגם לצרכי השקיה. בשנת 1937 יסדה הקרן הקימת משרד מיוחד לשם עריכת מאזן המים בארץ. לימים הצטרפה להחזקת המשרד גם הסוכנות היהודית. הקרן הקימת המשיכה לטפל באספקת המים לישובים השונים שנוסדו בשנים אלה. נעשו קידוחים באזורים שונים והוקמו מכוני מים. בשנים האחרונות התרחבה פעילות הפיתוח בין השאר בתחום מקורות מים וניקוז, שיחזור וטיהור מי השפכים במרכז הארץ וניצולם לחקלאות. בדרום-מפעל זה נקרא "השפ-דן". כמו כן קק"ל הקימה מערכות הגנה מפני שטפונות, דוגמת הסכר בכיכר סדום וליד ישובים רבים בערבה. קק"ל הסדירה ערוצי נחלים, למניעת סחף, בנתה סכר בנחל עשת שבערבה, הרחיבה את מאגר דלתון

הוכשרו פועלים עבריים לענפים שונים של המשק החקלאי. עבודות הפיתוח הקרקע התרכזו במהלך השנים בבנייה ובהרחבה של תשתית ההתיישבות על כל צורותיה כ-200,000 דונם של קרקע חקלאית הוכשרו לגידולי שדה ומטעים על ידי האגף להכשרת קרקעות ופיתוחן. מאות של קילומטרים של צרכי שדה וצרכי גישה לישובים. הקמת תשתית לכ-40 מצפים בגליל כשאחת המטרות היא שמירה על אדמות הלאום מפני שימוש לא חוקי. ההתמודדות עם חולות הנגב והרי הגליל הסלעיים לא היתה קלה, אך הקק"ל עמדה במשימות דחופות אלה. בשנים האחרונות התרחבה הפעילות לתחומי עשייה חדשים לפי צרכי השעה, הכנת תשתית תיירותית, דבר זה חשוב במיוחד למגזר הכפרי שחיפש מקורות פרנסה חליפיים עקב הירידה בצורך בידיים עובדות בחקלאות. מפעלים עיקריים בתחום זה, הם מצפורי נוף וחניונים בערבה, בגליל ובגולן. הקמת פארקים, פיתוח חופי הכנרת כגון חוף אמנון. כמו כן, עסקה קק"ל בפיתוח אתרים ארכיאולוגיים כמו: מערות בית גוברין וחזן, עתיקות בית שאן, ציפורי ועוד. בנוסף סייעה קק"ל בשיקום מעיינות הסטף, עין חנדק, עין יעל, עין חרוד, הירקון, הירדן ועוד.

שבגליל, בנתה מאגר ברשפים שבעמק בית שאן והקימה אגמים בפארק תמנע, ירוחם, מרכז ספיר וחרמון.

ירוק: מפעל הייעור מראשיתו ועד ימנו

בימנו ניתן למצוא רק שרידים מהיערות העתיקים שכיסו את ארצנו בעבר. סימנים רבים המעידים על כך שבארץ ישראל התנכית היו יערות רבים, ועדות לכך היא מריבוי שמות המקומות שהיו כמו: אלוני ממרא, יערות אפרים, קרית יערים ועוד או עצים בודדים אשר נשתמרו ליד קברי אנשים שנחשבו לקדושים, או במקומות כמו הר הכרמל, בדרום חברון, צפת ובחורשת טל. המלחמות הרבות שהיו בארצנו הם שהביאו חורבן ליערות והשימוש הרב בעצים כחומרי דלק ועדרי הצאן שהרסו וגרמו לחשיפה והתקרחות ההרים אשר אדמתם נסחפה לרוחות וגשמים, וגרפה את שורשי העצים. היא הגורם להרס העצים היפים שנתברכה בהם ארצנו. בביקורו של בנימין זאב הרצל בשנת 1898 בארץ, אמר מה שחסר לארץ זו: "הרי זה צל ומים". ובשנת תרס"ח ניגשה הקרן הקימת לשתילת האילנות הראשונים בארץ. באדמת בן שמן וחולדה לשם נטיעת יער הרצל. וכך החל מפעל הייעור של הקרן הקימת לישראל.

למפעל זה מספר יעדים לאומיים: בתחומי התיישבות, איכות הסביבה. מבחינה אקולוגית אין תחליף לחשיבות היערות, הפארקים והחניונים בעידן של פיתוח טכנולוגי ועירוני. היער משמש מפלט ונופש לתושבי הערים ורבה תרומתו לשיפור הנוף, לשימור הקרקע מפני סחף ורוחות. מגן מפני אבק, רעש וחומרי זיהום. בשנים האחרונות הלך הצבע הירוק של עצי היער וכבש חלקים מאדמות הארץ בקצב שלא היה לו תקדים, כרבע מהנטיעות שבוצעו היו בנגב, שבו ניטעו עד כה למעלה מעשרים מליון עצים, שטחי היעור כוללים 240 מליון עצים על פני 800,000 דונם של יער נטוע ו- 400,000 דונם חורש טבעי שבהם מטפלת הקק"ל. לצערנו בשנים האחרונות אנו עדים לגידול במספר שריפות היער כתוצאה מהצתות זדוניות על רקע לאומני ורשלנות של מבקרים ומטיילים בתוך היערות והחורשות בארצנו.

חידות ומשחקים

86

הוא והיא

הוא קבוצת ענבים, היא פרי עץ הדר - **אשכול, אשכולית**
הוא צמח ריחני מארבעת המינים, היא השם הנוסף של
אסתר המלכה - **הדס הדסה**

הוא פרי מקשה, היא בית הכלב - **מלון, מלונה**
הוא חי מתחת לאדמה, היא היער הראשון שנטעה קק"ל -
חולד, חולדה

הוא סבך עצים שצמחו באופן טבעי, היא עצים נטועים בידי
אדם - **חורש, חורשה**

הוא כלי בישול, היא שיח קוצני - **סיר, סירה קוצנית**
הוא פרי האלון, היא משמשת להפרשה פנימית - **בלוט, בלוטה**

הוא תואר אצולה סיני, היא פרי הדר - **מנדרין, מנדרינה**
הוא פרח אדום הפורח באביב וגם שם של תבלין, היא
תרגולת קטנה וחביבה - **פרג, פרגית**

הוא מבשר הסתיו, היא יישוב בערבה - **חצב, חצבה**
הוא עווננו באכילת תפוח, היא בה ישב לעולמים -

אדם, אדמה

הוא בו השתיל בוחל לשבת, קפד ראשו והוא נבט - **עציץ, ציץ**
הוא עולם של שרש וצמרת ואילו היא תוצרת הכוורת -
יער, יערה

87

זהה את הצמח על פי חלקיו

לדוגמא: את הצמח דולב, ניתן לפרק לחלקים הבאים:
התו הראשון (דו-) וגם משאבת הגוף (לב).

ביחד: דו + לב= דולב.

זקן + זכר היונים - **סביון**

לוהט + ניצן קטן - **חמציץ**

עולה מים חמים + רכב לשירות הציבור - **אדמונית**

רבים כמוהו נמצאים בים + נוזל כתיבה + בשבילה - **גלדיולה**

בשבילי + בשבילך - **לילך**

תו הנגינה השביעי + שם של ילדה - **סיגלית**

פעמיים גר - **דרדר**

בלבד + פרוסת לחם - **רקפת**

שט + שטה - **צפצפה**

גבעה + הב - **תלתן**

חפש את העץ

במילים הבאות, שהגדרותיהן ניתנות לפניכן, מופיעה
המילה "**עץ**". למשל: גדול מאוד - עצום

מחברים בעזרתו מודעות ללוח. - **נעץ**

רשת רגישה מאוד הפרושה בתוך הגוף, רגשות זעם- **עצבים**

דעה שניתנה לאחר - **עצה**

לא שמח, נוגה - **עצוב**

עומדת בראש גוף ומחליטים החלטות חשובות - **מועצה**

חופש, חרות - **עצמאות**

מאכל הכלב - **עצמות**

בטלן - **עצל**

מצוי בכל משתלה - **עציץ**

תמרור דרכים מוכר - **עצור**

בעל עסק פרטי - **עצמאי**

נמצא בכל רכב - **מעצור**

חידות עצים לפי הא - ב

- א- אותי נטע אברהם אבינו באר שבע (אשל)
- א- עץ ופריו המחילים באותה האות (אורן, איצטרובל)
- א- העץ והארץ ממנה הובא (אקליפטוס, אוסטרליה)
- א- אבשלום- בן דויד מצא את מותו בענפי עץ זה (אלה)
- א- ביטוי לעקשן (אגוז קשה)

ב- פרי האלון (בלוט)

ב- ביטוי- גבר על הכיאפק (בחור כארז)

ב- ביטוי, אדם קשה תפיסה (בול עץ)

ג- פחדם של האילנות (גרזן)

ג- חבט חיטים בגת (גדעון)

ד- נביאה ועץ באותה אות (דבורה)

ד- ביטוי, להעביר משהו לאנשים

שאינם שומעים

(דבר אל העצים ואל האבנים)

ה- יש בו ריח ואין בו טעם (הדס)

ו- משמש כגדר חייה במטעים שונים (ורד)

ז- בה בחרו לנטוע בט"ו בשבט תש"ן (זכרון יעקב)

ח- שם של עץ שלפעמים זכר ולפעמים הופך לנקבה
בנוסף פרחיו גדלים על הגזע (חרוב)

י- עיר התמרים- (יריחו)

י- הוא יוזם המסורת לנטוע בט"ו בשבט עצים
(יעבץ יעקב)

כ- נפתחה ברוב עם והדר בט"ו בשבט, בתאריך זה יש לה
יום הולדת (כנסת)

ל- ממני, לפי המסורת, תתחיל תחיית המתים (לז-עצם)

ל- על דגלה של ארץ זו מצוייר עץ (לבנון)

מ- ממנה הובא הצבר לארצנו (מקסיקו)

מ- בננה (מוז)

נ- הנוטע הראשון (נח)

ס- אותו חגגו מקובלי צפת (סדר טו בשבט)

ע- משול לאדם (עץ השדה)

פ- ארבעה נכנסו אליו ורק אחד יצא בשלום
(פרדס- פשט רמז דרש סוד- ר' עקיבא)

צ- מחלקי האילן - (צמרת)

צ- משול לתמר (צדיק)

ק- בן רגע צמח ובן רגע נבל (קקיון)

ק- ביטוי, בחורה גבוהה ותמירה (קומתה דמתה לתמר)

ר- תחתיו ישב אליהו הנביא (רותם)

ש- בימיו ישבו ישראל איש תחת גפנתו ותחת תאנתו
(שלמה)

ת- לבוש ראשוני לאישה (תאנה)

עצים ופירות מכולכלים

לפניך שמות של עצים ופירות שהאותיות שלהם התבלבלו.
זהה אותם. (ניתן לכתוב את המילים בגדול ולערוך תחרות
באוטובוס בין שני הטורים)

לשכותיא - אשכולית

פיאקטולס - אקליפטוס

זתפו - תפוז

רתם - תמר

דיקשה - שקדיה

בחור - חרוב

אויגבה - גויאבה

קשס - שסק

מינור - רימון

קקוני - קיקיון

מטנהקליני - קלמנטינה

נלוימ - לימון

שמשמ - משמש

חפתו - תפוח

ציחל - חציל

הלא - אלה

רבעה - ערבה

סקופי - פיקוס

רושב - ברוש

תיז - זית

דטא - אטד

קמהש - שקמה

נלאו - אלון

קדואבו - אבוקדו

גנמו - מנגו

זאר- ארז

מן השורש ועד הצמרת

1. אמיר הוא:

- א. צמרת ענפים עליונה
- ב. כלי שאוספים בו תבואה
- ג. פסגת הר גבוה
- ד. שמו המקראי של המנגו.

2. בד הוא:

- א. בדאי שמספר שקרים
- ב. ענף של עץ
- ג. יחידת זמן (בד בבד)
- ד. קיצור של "לבד"

3. זלזל הוא:

- א. תלתל קטן וחמוד
- ב. כתר
- ג. ענף דק של עץ
- ד. חלק מהעלה.

4. שריג הוא:

- א. סוג של בד שסורגים
- ב. ענף של צמח, בייחוד של גפן.
- ג. שם נוסף לאריה

5. זרד הוא:

- א. אשתו של המן הרשע
- ב. ענף צעיר, נצר
- ג. האצבע הקטנה

6. חוטר הוא:

- א. נצר היוצא מגזע העץ
- ב. בעל חוטם ענק
- ג. בעל גיבנת (חטוורת)

7. עוללה היא:

- א. עלילה קטנה
- ב. שם של חיבה לתינוקת
- ג. פרי שנשאר על העץ אחרי עונת הבציר או המסיק

8. עלווה היא:

- א. גלים קטנים באגם
- ב. סך כל עלי העץ
- ג. עלמה צעירה
- ד. הפלומה הדקה של האפרוחים.

ביטויים מתחבאים

לפניכם פירושים לביטויים הקשורים לעצים וצמחים, מצאו מהו הביטוי המסתתר:

להרוס במו ידיך את בסיס הכוח שלך -

לגדוע את הענף שעליו אתה יושב

אי אפשר להסתמך עליו - משענת קנה רצוף

השכבה השלטת, המובילה במוסד, או תנועה - צמרת

לחסל ביסודיות תופעה שלילית - לעקור מן השורש

ידען בהרבה תחומים - איש אשכולות

בעיה קשה - אגוז קשה לפיצוח

בודד לחלוטין - כערער בערבה

מסתמך על דברי אישים חשובים -

נתלה באילנות גבוהים

הבן דומה לאביו -

התפוח לא נופל רחוק מהעץ

להעמיק לחקור - להגיע לשורש עניין

משחקי מילים

לאן הוא ברח - אננס

היא שמה פס - צפצפה

כשאני הפוך בלי ה-ו' חם פה מאוד - ברוש

כשאני הפוך אני לא פה פעמיים - משמש

פרי מתפוצץ - רימון

אבוטבול והלל ישבו אצלי בצל - אלון

ניקח מהאותיות את הסוף וההתחלה ולקיננו את סוף

המנה - תאנה

תערבבו ותגלו מי כבד מהם - דם המכבים

אחרי עי החורבות יבוא טורף לילי בשדות - תלתן

עמוד 55 בספר - דפנה

לא גדול ומזרים דם אל העץ האדמדם - קטלב

אני נשמע כמו מישוהו בודד - אזוב

כאשר פעמיים אתה גר, אתה נדקר - דרדר

לוח זמנים של אגוז - לוז

ישראלי קוצני עם פרי מתוק - צבר

חידות למומחים בלבד!

1. לפרחים שלי פס חום פשוט מוכרח, בשינוי ניקוד אני מועצת הכרך
2. גוף תאורה קטן מאחת היבשות תפוצתו נתן
3. בסלע קדח בבוא עתותיו וכך בישר הוא על הסתיו. ממבשרי הגשם בעל פקעת
4. אפאר ראשי מנצחים ומשוררים, או בתור תבלין בסיר סירים.
5. אמר רבי חנניא: בעלותי מן הגולה מצאתי.. ופצעותיו ומשח ידי דבש עץ עם ריח לא נעים בסתיו
6. את פרחי אל על הרמתי כי בעורקי דם בני החשמונאים הזרמתי
7. גלגל אבנים במדרון אל צבעי הים יגיעו ברון
8. מעשייה פחותת ערך וצבעה כמעטה שוברי הברך (הכוונה לגבס- לבן)
9. בלוטי השמנים מכולם, אפשר אף לאוכלם
10. אני כלי שיט והבתה היא לי בית, משמש כמזרון באין בית - קיט

11. אשתחוה קלות לכל אורחת, זאת מכיוון שאני לא קירחת
12. צמא תשקוט, התלתית. צמח לזה
13. עוד בימיו הטרופים של כורש כינוני "כתרו של החורש". פריחה וורודה
14. אאדים בשלכת ובניצנים, קרובתו של הפיסטוק נשוא הפנים
15. אותי מצא ראובן בימי קציר חיטים, הוא לא ידע כי סם אהבה אני לעיתים
16. ואז עלה מן המקל המוכתם בדם האב עץ אדום ושמו
17. מתחת לסלעים היא פורחת בימי החורף כשהשמש זורחת
18. בחורש אטפס ואלבלב, פרי אדום ועלים כלב
19. עץ בהיר ונהדר הפרחים כעין ההדר. צמח חורש טבעי
20. שיח טרופי ואוהב חום, אחד הגידולים במושבות הברון
21. אומרים עליו שהוא בחור כמוני, תמצאו אותי על הדגל הלבנוני.

101

תשובות:

1. עירית גדולה 2. נורית אסיה 3. חצב מצוי 4. ער אציל
5. חרוב 6. דם המכבים 7. דרדר כחול 8. זוטה לבנה 9.
- אלון תבור 10. סירה קוצנית 11. קידה שעירה 12. מרווה
- משולשת 13. כליל החורש 14. אלה ארצישראלית 15.
- דודאים 16. קטלב 17. רקפת 18. קיסוסית קוצנית 19.
- לבנה רפואי 20. בננה 21. ארז

100

מי אני?

1. ירוק אני כל השנה, הפרי שלי דמוי חרב עתיקה, אוכלים אותי אדם ובהמה.
2. צמח מטפס אני, קנוקנות וגבעול מעובה לי. אני אחד משבעת המינים. את פרותי אוכלים וכשהם עסיסיים שותים.
3. עם משפחת הברושים אני נמנה, אני מוריק תמיד, צבעי כהה. צומח אני זקוף וגא, בכל רחבי הארץ תראה אותי.
4. בן אני למשפחת האורנים. תמיד מוריק, עלי מסוג "כפולים". זרעיי בין קשקשי האיטרובל מסתתרים, כשהם נשפכים על האדמה נובטים שתילים.
5. מולדתי באוסטרליה הרחוקה, בפי הערבים "אילן היהודים" הייתי נקרא. לא תאמינו, ההדס הוא בן משפחתי, מראשית היישוב בישראל גדל אני.
6. אני עץ גדול, חזק ומחטני, ממשפחת האורניים מוצאי, לפני הרבה שנים מגזעי את בית מקדש בנו.
7. אני ממשפחת הדקלים, עליי דמויי נוצות גדולים, פרותיי עשירים בסוכר, מזון חשוב ליושבי המדבר.

8. גבעולי עבים דמויי עלים, ואילו עלי דמויי קוצים. פריי מלא גרעינים מתוק ועסיסי, את ילדי הארץ מכנים בשמי.

תשובות: 1. חרוב 2. גפן 3. ברוש 4. אורן 5. אקליפטוס 6. ארז 7. דקל 8. צבר

היכן היער?

היכן נמצאים היערות הבאים:

יער הקדושים - הרי ירושלים

יער המגינים - הרי ירושלים

יער הנשיא - שער הגיא

יער מסריק - ליד משק שריד (עמק יזרעאל)

יער איינשטיין - ליד קרית ענבים

יער הראל - ליד יער בן שמן (חולדה)

יער בלפור - ליד משק גניגר

יער וישינגטון - ליד כפר החורש

דמויות ועצים

התאימו את העצים לדמויות: (ניתן להעזר בתנ"ך)

אשל	מתחתיו יושבה דבורה הנביאה (שופטים ד', ה')
ארזי הלבנון	עץ שיח שתחתיו ישב יונה הנביא
רותם	בסבך ענפיו, מצא אבשלום את מותו (שמואל ב', י"ח, ט')
אטד	עץ שנטע אברהם אבינו (בראשית כ"א, ל"ג)
תומר	ממנו בנה שלמה המלך את בית המקדש (מלכים א', ה', כ')
קיקיון	שיח ממשל יותם (שופטים ט' ז' - ט"ז)
אלה	תחתיו ישב אליהו במדבר (מלכים א', י"ט, ה')

גלה את השיר

לפניכם שיר ידוע, בכתב סתרים, נסו לפענח את השיר לפי הצופן הבא:

א=ת	ז=ע	מ=י	ח=צ
ב=ש	ח=ס	נ=ט	ק=ד
ג=ר	ט=נ	ס=ח	ר=ג
ד=ק	י=מ	ע=ז	ש=ב
ה=צ	כ=ל	פ=ו	ת=א
ו=פ	ל=כ		

תחוג כל צמקצ

כי כל צמכך

תמל שתגה מבגתכ

תיקצ טרתכא!

קפטיוצ פקפטי בי

גרש תסגרש,

לכטוקצ תקיא צזי

יהופט זק טרש

אנשים וגופים בקק"ל

לפניך תפזורת אותיות בתוכה עליך
למצוא את כל המילים הרשומות
משמאל, מצא את המילים מימין
לשמאל, משמאל לימין, מלמעלה
למטה, הפוך ובאלכסון.

ט	י	ב	צ	ב	ו	ש	י	י	ה	ת	ר	ש	כ	ה
נ	ה	נ	י	ק	ש	י	ס	ו	א	מ	ח	נ	מ	ס
ו		מ	מ	ר	י	נ	נ	ל	ש	ב	צ	ש	ה	ת
י		ל	ר	נ	ב	ר	י	צ	ו	ב	ר	ב	ל	ד
ר		ע	צ	ק	א	פ	פ	ש	י	ד	נ	ל	נ	ר
ו		ח	ר	י	ר	י	ת	ח	ה	ק	מ	י	ק	ו
ג		נ	ה	י	ח	י	ר	א	ה	ש	פ	ר	נ	ת
נ		ק	ב	ט	מ	ה	מ	ר	ע	ח	ו	נ	י	ה
ב		י	א	ו	ת	י	נ	ה	ר	ה	ט	נ	ט	צ
ד		ז	ר	ש	ש	ר	ת	ר	י	נ	ק	ז	ע	י
ו		ר	פ	ש	ר	י	נ	ו	ס	ב	ו	צ	פ	ו
ד		י	א	מ	ח	ת	ו	ב	ל	מ	ש	ר	ק	נ
ה		ל	ר	ת	ד	ל	ל	ג	א	ק	י	פ	י	ה
א		ח	ט	א	י	י	מ	ו	י	צ	מ	נ	ת	ה

רשימת האנשים והגופים:

הסתדרות הציונית
המשרד הארצישראלי
הכשרת היישוב
דוד בן גוריון
יהושע חנקין
מנחם אוסישקין
לבונטין
צבי הרמן שפירא
זאב הרצל
בנק בל"ל
פיק"א
הבנק העברי
קרן היסוד

תחנת החשמל
רוטנברג
ארתור רופין
קרן קיימת
יק"א
חים ויצמן

המילה המסתתרת

לפניכם משפטים, בהם צמדי מילים עליכם להוציא את האות המשותפת לכל זוג מילים.
חברו את כל האותיות מלמעלה למטה ותקבלו שם ארוך ומוכר הקשור לקרן הקימת לישראל.

מהו?

108

אני מופיעה במילה נמלה וגם במילה ים.

אני מופיעה במילה נר וגם במילה אלון.

אני מופיעה במילה מחול וגם במילה שחר.

אני מופיעה במילה מזלג וגם במילה מפה.

אני מופיעה במילה כסא וגם במילה מטאטא.

אני מופיעה במילה חלוצה וגם במילה ברוש.

אני מופיעה במילה אפרסק וגם במילה סבון.

אני מופיעה במילה מציל וגם במילה שטיח.

אני מופיעה במילה ינשוף וגם במילה דשא.

אני מופיעה במילה תיק וגם במילה בקבוק.

אני מופיעה במילה כפית וגם במילה מטריה.

אני מופיעה במילה תנור וגם במילה נחל.

109

פרחים בציורים

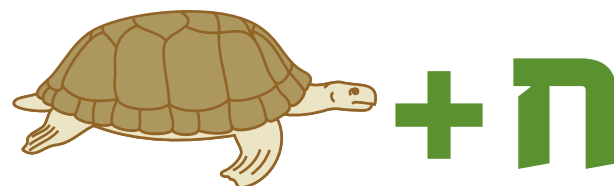
הפרת:

הפרת:

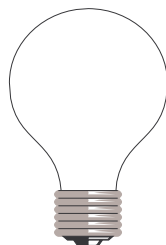
הפרת:

הפרת:

פרחים בציורים

נ +

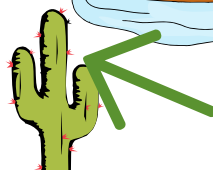
הפרח:

ש +

הפרח:

נ +

הפרח:

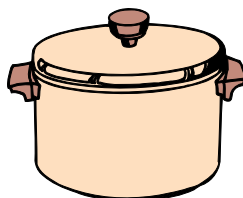
ב = ז

הפרח:

פרחים בציורים

+ פד

הפרח:

+ ני

הפרח:

+ יון

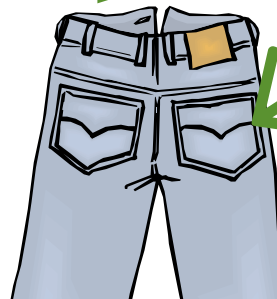
הפרח:

= פד

הפרח:

= כק

הפרח:

4. מה הוא ספר הזהב?

- א. שם נוסף לתנ"ך
- ב. ספר טיולים
- ג. ספר תרומות
- ד. כינוי לברית החדשה

5. מה היא הקופסה הכחולה?

- א. קופסא של הנוער העובד והלומד
- ב. ספר היסטוריה
- ג. קופסת גפרורים מיוחדת
- ד. קופסה להתרמה

6. מהו חניון פעיל של קק"ל?

- א. מקום חניה למכוניות
- ב. מקום לשטיפת מכוניות
- ג. חניון לילה לבע"ח
- ד. מקום נופש ובילוי ביער

בחן את עצמך - מה אתה יודע על הקרן הקימת לישראל?

1. מתי נוסדה קרן קימת לישראל

- א. 30 לפני הספירה
- ב. 1947
- ג. 2000
- ד. 1901

2. מי היה יהושוע חנקין

- א. ראש העיר הראשון של פתח תקווה
- ב. ראש ממשלה
- ג. אחד מנשיאי מדינת ישראל
- ד. גואל אדמה

3. מי הוא גואל אדמה?

- א. אחד שנגעל מהאדמה
- ב. קונה אדמה
- ג. אמן שיוצר פסלים מחומרים טבעיים
- ד. בונה בתים

7. מהו לימן?

- א. משקה חמצמץ עשוי לימן
- ב. מעיין קטן
- ג. מעגן אוניות
- ד. קבוצת עצים הנטועים בערוצים קטנים בנגב

8. איזה עץ הוא בעל עלים מחטניים?

- א. עץ אורן
- ב. עץ אלון
- ג. עץ דקל
- ד. עץ קטלב

9. במה קק"ל מסייעת לבעיית המים

- א. יוצאת בקמפיין פרסומי לתושבי המדינה
- ב. מייבאת מים מטורקיה
- ג. דואגת לבעלי חיים
- ד. בונה מאגרי מים ומשקמת נחלים

10. מי הקים את קרן קיימת לישראל

- א. פרופ' צבי הרמן שפירא
- ב. דוד בן גוריון
- ג. בנימין זאב הרצל
- ד. אף תשובה אינה נכונה

בדקו את תשובותיכם בהתאם למפתח התשובות:

1 - ד	6 - ד
2 - ד	7 - ד
3 - ב	8 - א
4 - ג	9 - ד
5 - ד	10 - ג

עד כמה אתם מכירים את קק"ל

חברו את כל התשובות שקיבלתם:

אם קבלתם 1-3 תשובות נכונות: התביישו לכם, ולכו מייד לעיין בכל החוברת.

אם קבלתם 4-7 תשובות נכונות: יפה, אתם מכירים את קק"ל טוב למדי.

אם קבלתם 8-10 תשובות נכונות: קק"ל על הזמן!!! אתם שוחים בחומר ואתם מוכרזים בזאת ליקירי קק"ל, קבלו ציון לשבח!

121

מקורות מידע

ספרים:

- גולדברג, ד. 1994. "חורף חגים ואירועים", הפעלופדיה ג, עמ' 270-272.
- כהן, א. תשס"ב. ט"ו בשבט בהלכה, ב"ב.
- לוי, ש. תשס"ח. ט"ו בשבט הגיע, כפר מונש.
- ליפשיץ, ג. ביגר, ג. 1998. "כי האדם עץ השדה", עצי ארץ ישראל מאפייניהם, תולדותיהם ושימושם, ירושלים
- מדריך צופית. 2006. המדריך הירוק, תל אביב.
- ארכיון הצילומים של קק"ל

מאמרים:

- גדעון, י. 2004. "איך נקבע ט"ו בשבט לראש השנה לאילן", ניב ירושלים 42, עמ' 34-37.
- שמידע, א., שמיר, צ. ווינברג, מ. 1996. "עצים קדושים וקשישים בישראל", בתוך: כמעט 2000 (12), עמ' 10-15.

אתרים מומלצים באינטרנט:

- אתר קק"ל: www.kkl.org.il
- אתר חלון ירוק: www.greenwin.kkl.org.il
- אתר הכנסת: www.knesset.gov.il
- משרד החינוך: www.education.gov.il
- מט"ח: www.lib.cet.ac.il
- אתר גלים: www.galim.org.il

120

קרן קימת לישראל פאנטרנט:

www.kkl.org.il

greenwin.kkl.org.il

קו ליער:

1-800-350-550

משרדי האגף לחינוך ולנוער:

צפון:

טל': 04-8470237

פקס: 04-8470238

shirlyb@kkl.org.il

ירושלים:

טל': 02-6583507

פקס: 02-6583509

meravn@kkl.org.il

מרכז:

טל': 03-5261153

פקס: 03-5261183

meravn@kkl.org.il

דרום:

טל': 08-9986188

פקס: 08-9986131

hagito@kkl.org.il

עיצוב גרפי: FLY Design בניה (תכנות): Theeforest